

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку власного капіталу та аналіз фінансової стійкості»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Трач С. А.
Керівник: Нездойминога О. Є.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	9
1.1. Економічний зміст власного капіталу, його функції, особливості формування на підприємствах різних форм власності	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення.....	17
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	24
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	24
2.2. Облік власного капіталу та відображення інформації у звітності.....	30
2.3. Податкові аспекти обліку власного капіталу.....	38
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	41
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	41
3.2. Оцінювання фінансової стійкості підприємства за системою відносних показників та аналіз типу фінансової стійкості підприємств....	51
3.3. Розрахунок і факторний аналіз порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості	59
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність діяльності підприємства, в тому числі фермерських господарств, значною мірою залежить від того, як ведеться бухгалтерський облік власного капіталу. Бухгалтерський облік повинен сприяти своєчасному наданню об'єктивної інформації про виявлений нерозподілений прибуток, поліпшенню використання активів та економії матеріальних і трудових ресурсів.

Важливим елементом бухгалтерського обліку є також формування та затвердження розміру і структури власного та позикового капіталу. Це пов'язано з тим, що він є важливим інструментом управління підприємством та одним з ключових факторів, що впливають на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств.

Одним із пріоритетних завдань бухгалтерського обліку є забезпечення достовірного та повного відображення у фінансовій звітності прав власників та розкриття інформації про них. Величина капіталу є важливою економічною категорією, оскільки свідчить про платоспроможність підприємства. Особливістю цієї категорії є те, що місцезнаходження капіталу на підприємстві є невизначеним. Тому питання обліку капіталу має велике значення і потребує подальшого вдосконалення. Основним інформаційним показником будь-якого суб'єкта господарювання є рівень його капіталу.

Власний капітал підприємств впливає на фінансову стійкість, яка характеризує здатність суб'єкта господарювання своєчасно розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями та зберігати фінансову стабільність в умовах мінливих зовнішніх та ринкових умов.

Оцінити або спрогнозувати фінансову стійкість підприємства в умовах воєнного стану досить складно. Це пов'язано з тим, що війна фактично створює ситуацію форс-мажору, яка може призвести не тільки до скорочення активного робочого навантаження підприємства, але й до повної зупинки або навіть

незворотної втрати майна чи ресурсів.

За таких обставин аналітикам і менеджерам доречніше говорити про виживання, а не про забезпечення фінансової стійкості бізнесу.

Проблемами обліку власного капіталу присвячені праці таких провідних вітчизняних вчених, таких як Бегун С. [1], Бержанір І. [3, 4, 5], Бондаренко Н. М. [6], Борзова А. В. [7]., Дорош Н. [12], Івченко Л. В. [14], Кадацька А. М. [15], Коваль Л. В. [16], Кук Р. П. [21], Лук'янчикова О. А. [24], Малейко Л. [28], Мельничук В. В. [29], Мильнікова М. [34], Михалків А. [36], Патута О. С. [46], Фрунза С. А. [64] та інші. Проблему оцінки фінансової стійкості підприємства досліджували у своїх працях багато вітчизняних вчених, зокрема, Бровко О. І. [8], Бунда О. М. [9], Вівчар О. [10], Гапак Н. М. [11], Костенко Ю. [18], Кравченко М. О. [19], Кузьмінська О. [20], Лазор'як В. Б. [22], Лищенко М. О. [23], Саванчук Т. М. [51], Скрипник С. В. [54], Стрішенець О. [58], Фурман І. В. [65] та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних і методологічних засад обліку власного капіталу та аналіз фінансової стійкості, а також надання практичних рекомендацій з обліку власного капіталу підприємства.

Реалізація мети дослідження головним чином зумовила потребу у вирішенні наступних завдань:

- 1) уточнення сутності і класифікації власного капіталу, як об'єкту обліку;
- 2) узагальнення проблемних питань обліку власного капіталу та визначення показників фінансової стійкості;
- 3) висвітлення особливостей методики та організації обліку власного капіталу на підприємстві;
- 4) здійснити комплексну характеристику фінансово-економічної діяльності досліджуваного підприємства;
- 5) здійснити всебічний аналіз показників фінансової стійкості та розробити пропозиції щодо напрямів забезпечення фінансової стійкості

підприємства.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження є облік власного капіталу підприємства та аналізу фінансової стійкості. Базою нашого дослідження виступає фермерське господарство «ХХХ» Полтавського району.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів обліку власного капіталу та аналізу фінансової стійкості підприємства.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові методи: порівняння та узагальнення – для обробки вхідної інформації та розкриття сутності категорії «власний капітал»; індукції та дедукції – для визначення тенденцій розвитку системи обліку власного капіталу; спостереження – для оцінки стану контролю власного капіталу; розрахунково-аналітичний та графічний методи для побудови таблиць, проведення розрахунків і наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-законодавчі акти, наукові праці вітчизняних вчених економістів з питань теорії та практики обліку і аналізу, матеріали періодичних видань і наукових конференцій, дані Державної статистики України (офіційний сайт), дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності ФГ «ХХХ».

Наукова новизна одержаних результатів:

1) розроблено алгоритм реєстрації інформації про порядок нарахування зносу (амортизації) необоротних активів у бухгалтерському обліку від первинної документації до відображення її показників у звітності. Дотримання запропонованої моделі забезпечить отримання достовірної та правдивої інформації у фінансовій звітності підприємства;

2) деталізовано порядок формування інформації про власний капітал у обліковій політиці підприємств. Запропоновано основні елементи облікової політики в частині власного капіталу відображати в розрізі складових:

1. Нормативна база; 2. Загальні положення; 3. Бухгалтерський облік; 4. виправлення помилок і зміни у фінансових звітах. Визначена послідовність формування розділу «Облік капіталу» Наказу про облікову політику може забезпечити дієвість системи організації обліку власного капіталу аграрного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання на практиці висновків та пропозицій, що сприятиме вдосконаленню організації бухгалтерського обліку власного капіталу та аналізу фінансової стійкості на підприємстві. Впровадження результатів дослідження може стати в нагоді для підвищення оперативності і аналітичності облікової інформації, посилить контроль за формуванням і динамікою власного капіталу відповідно до вимог законодавства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, що ілюструють його новизну, доповідалися й одержали позитивну оцінку на науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик (м. Полтава, ПДАУ, березень, жовтень 2023 р.)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукові праці: 2 тез за результатами науково-практичної конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Економічний зміст власного капіталу, його функції, особливості формування на підприємствах різних форм власності

Термін «капітал» походить від лат. capitalis – «головний». У повсякденному житті під капіталом розуміють: у вузькому розумінні - суму заощаджень, достатню для ведення підприємницької діяльності, а в широкому розумінні – все те, що має певну цінність.

З точки зору економічної теорії капітал є вартістю, яка має властивість самозростати, приносячи так звану додану вартість [46].

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, доцільно відзначити його основні характеристики, які вказують на вагоме значення капіталу у господарській діяльності будь-якого підприємства (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Місце власного капіталу в діяльності підприємства

У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками) і являє собою вартість майна підприємства. На цьому етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, основна облікова формула $A = Z + K$ набуває вигляду: $A = K$, оскільки $Z = 0$. Здійснюючи підприємницьку діяльність, підприємство неминуче використовує залучені кошти, тобто утворює боргові зобов'язання, які підтверджують права і вимоги кредиторів щодо активів підприємства ($A = Z + K$) і мають вищий пріоритет порівняно з вимогами власників. У цьому випадку власний капітал підприємства визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями: $K = A - Z$.

В науковій думці сьогодні зустрічаються різні підходи до визначення сутності дефініції «власний капітал», у табл. 1.1 наведені основні з них.

Таблиця 1.1

Підходи до потрактування змісту поняття «власний капітал підприємства»

Джерело	Характеристика поняття
Бержанір І. А. [3]	Власний капітал – загальна величина коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, вкладених в активи (майно) підприємства
Колісник О., Томша А. [17]	Власний капітал підприємства – фінансові кошти окремого суб'єкта, що належать йому на правах власності і використовуються для формування певної частини його активів
Івченко Л. В., Удовик Н. Л. [14]	Власний капітал – частина фінансових ресурсів, грошові кошти, вкладені в підприємницьку діяльність із метою отримання прибутку
Безкоровайна Л. В. [2]	Власний капітал – власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі
Цюцяк І. Л. [67]	Власний капітал – сукупність економічних благ у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, які залучені до обороту без встановленого терміну повернення і здатні генерувати прибуток

Законодавчо визначено під власним капіталом розуміти власні джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками, або залишені ними на підприємстві з оподаткованого прибутку.

Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств визначає власний капітал як залишкову частку в активах

підприємства після вирахування всіх його зобов'язання [28]. Основні види власного капіталу відповідно до норм НП(С)БО1 зображено на рис. 1.2.

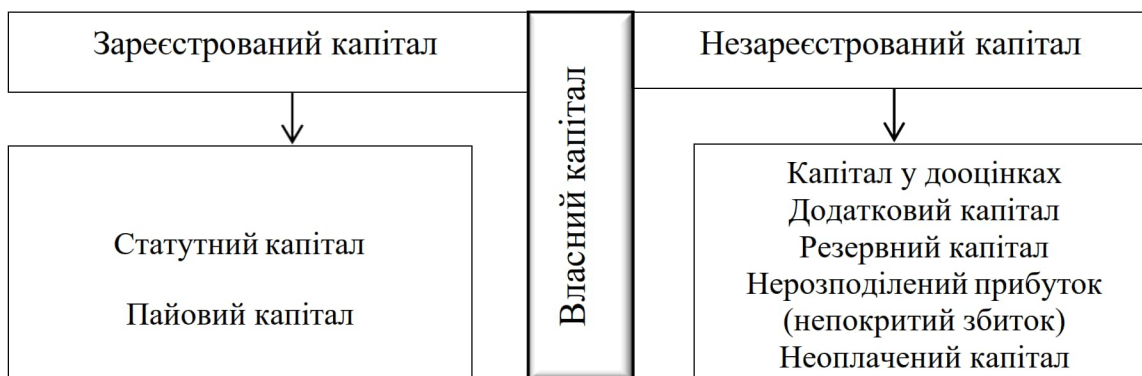

Рис. 1.2. Основні види власного капіталу

В умовах реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог МСБО в структурі власного капіталу підприємств виділяють відносно однорідні компоненти (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Структура власного капіталу

Вкладений капітал	Накопичений капітал	Регулюючий капітал
Зареєстрований (пайовий капітал)	Капітал в дооцінках	Вилучений капітал
	Додатковий капітал (крім іншого вкладеного капіталу)	
Інший вкладений капітал	Резервний капітал	Неоплачений капітал
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	

Більшість науковців схильні стверджувати, що власний капітал – це економічна категорія, що впливає на формування активів суб'єкта підприємництва. Бержанір І. А. вважає власний капітал складовою частиною потенціалу підприємства від початку його створення [4]. Безкоровайна Л. В. окреслює у своїх дослідженнях обліковий аспект сутності власного капіталу та розглядає його як джерело чистого прибутку [2]. У своїх дослідженнях О. В. Люта визначає сутність власного капіталу, як загальну суму власних

джерел фінансування активів, які по праву належать підприємству та сформовані за рахунок внесків власників, а також додатково створених та отриманих в процесі господарської діяльності власних коштів підприємства [27]. Філімоненков О. С. визначає власний капітал як об'єкт обліку, що забезпечує ефективне функціонування та управління підприємством [63]. Саванчук Т. М. визначає власний капітал як сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних форм економічних благ, що приймають участь у господарському процесі суб'єкта без фіксованої дати повернення їх власникам і здатні приносити дохід [51]. Структура власного капіталу суб'єкта господарювання представлено у додатку А.

Загалом, виділяють три основні підходи до визначення власного капіталу – обліковий, правовий та економічний (рис. 1.3).

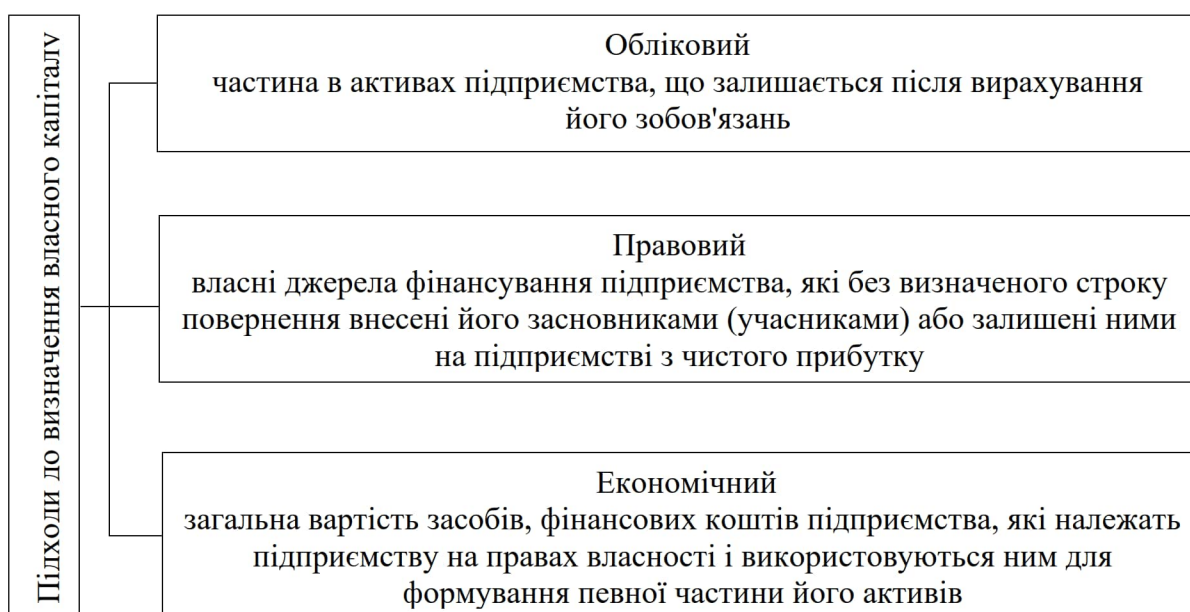

Рис. 1.3. Визначення власного капіталу

Під власним капіталом розуміли:

- вартість, що призводить до створення додаткової вартості;
- сукупність засобів виробництва та матеріальних благ;
- майнові та грошові цінності, що використовувались для створення торговельного чи промислового підприємства;
- блага та ресурси, вироблені в державі, які вона розподіляє для

задоволення суспільних потреб;

- сума матеріальних цінностей, що були вкладені у підприємство для отримання прибутку та багато інших.

Сутність власного капіталу господарюючого суб'єкта проявляється через його функції. Функції власного капіталу та їх зміст представлено у табл. 1.4.

	<i>Власний капітал є одним із найважливіших показників, що використовуються при оцінці фінансового стану підприємства. Він виконує такі функції:</i>
→	функція заснування та введення в дію підприємства: власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання;
→	функція відповідальності та гарантії: як уже було зазначено, статутний капітал є свого роду кредитним забезпеченням для кредиторів підприємства;
→	захисна функція: показує, яке значення має власний капітал для власників. Що більший власний капітал, то краще захищеним є підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів;
→	функція фінансування та забезпечення ліквідності: внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти;
→	база для нарахування дивідендів і розподілу майна: одержаний протягом року прибуток або розподіляється та виплачується власникам корпоративних прав у вигляді дивідендів, або тезаврується (спрямовується на збільшення статутного чи резервного капіталу);
→	функція управління та контролю: згідно із законодавством власники підприємства можуть брати участь в його управлінні;
→	рекламна (репрезентативна) функція: солідний статутний капітал (власний капітал) підприємства створює підґрунтя для довіри до нього не тільки з боку інвесторів, а й з боку постачальників факторів виробництва і споживачів готової продукції.

Рис. 1.4. Функції власного капіталу

Оцінюючи підходи до визначення структури власного капіталу, варто зазначити, що деякі науковці в цьому питанні в більшості вирізняють вкладений, накопичений та регулюючий капітал.

В питанні формування власних джерел фінансування підприємства важливо розуміти внутрішні та зовнішні джерела. Так, до внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства належать:

- прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства;
- амортизаційні відрахування від основних засобів і нематеріальних активів;

- інші внутрішні джерела формування власних фінансових ресурсів.

До зовнішніх джерел можна віднести:

- залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу;
- одержання підприємством безкоштовної фінансової допомоги;
- Інші джерела [30].

Досліджуючи внутрішні та зовнішні джерела фінансових ресурсів підприємства, що формують капітал, мають свої переваги та недоліки. Серед переваг власного капіталу можна виділити: простоту залучення, зменшення ризику банкрутства, забезпечення фінансової стійкості. Недоліками власного капіталу можна назвати: обмеженість залучення, збільшення кількості співвласників підприємства за допомогою залучення акціонерного чи пайового капіталу, погіршення коефіцієнта рентабельності власного капіталу за збільшення його обсягу [71].

Статутний капітал є головним елементом власного капіталу (додаток Б). Він являє початкову суму вкладів власників підприємства. В межах статутного фонду засновники підприємства несуть матеріальну відповідальність перед його кредиторами (рис. 1.5).

Основними складниками управління власним капіталом є:	постановка завдань управління: формулювання цілей управління, визначення функцій об'єкта управління, вибір керуючих впливів (нормативні акти, програми, плани, накази, розпорядження, інструкції, вказівки керівництва, моральні та матеріальні стимули), визначення показників якості управління, облік впливів зовнішнього середовища;	Принципи управління капіталом:
	розроблення принципів управління: визначення функціональної та алгоритмічної структур керуючого об'єкта;	
	розроблення методів і засобів аналізу процесів у системах управління;	
	розроблення методів синтезу структур і розрахунку параметрів керуючих об'єктів	
	оптимальне розміщення капіталу підприємства на стадіях кругообігу;	
	планування обсягу та структури капіталу;	
	наявність системи джерел формування капіталу;	
	контроль за станом і використанням капіталу підприємств	

Рис. 1.5. Складники та принципи управління власного капіталу

У відповідній статті балансу наводиться зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Особливістю сільськогосподарських підприємств є формування пайового капіталу, який створюється на основі обов'язкових і додаткових пайових внесків членів. Внесками до пайового капіталу можуть бути: грошові кошти, цінні папери, інше майно, майнові права.

Приклад. Розмір статутного капіталу ПАФ (платника податку на прибуток) – 1 000 000 грн. Товариство має двох власників, частки яких у статутний капітал становлять: юридичні особи – 75 %, або 750 000 грн (1 000 000 грн x 75 %); фізичні особи – 25 %, або 250 000 грн (1 000 000 грн x 25 %). Загальними зборами учасників 11.04.23 р. прийнято рішення направити частину нерозподіленого прибутку за 2022 рік у сумі 300 000 грн на виплату дивідендів учасникам: юридичній особі – 225 000 грн (300 000 грн x 75 %); фізичній особі – 75 000 грн (300 000 грн x 25 %). Обидва учасники вирішили дивіденди, що підлягають виплаті, у повній сумі направити на збільшення розміру статутного капіталу. Частки учасників при цьому змінюються.

Таблиця 1.3

**Збільшення статутного капіталу за рахунок реінвестиції дивідендів
(облік у емітента)**

Зміст операції	Первинні документи	Дт	Кт	Сума
Прийнято рішення про виплату дивідендів	Протокол загальних зборів учасників	441	443	300 000
Нараховано дивіденди:	Протокол загальних зборів учасників, відомість нарахування дивідендів			
– юридичні особи		443	671/ЮО	225 000
– фізичні особи		443	671/ФО	75 000
Відображено збільшення СК шляхом реінвестиції дивідендів:	Зареєстровані зміни в статуті			
– юридичні особи		671/ЮО	40/ЮО	225 000
– фізичні особи		671/ФО	40/ФО	75 000
Нараховано ВЗ на дохід фізичної особи у вигляді дивідендів	Бухгалтерська довідка	671/ФО	642/ВЗ	1 125
Отримано від фізичної особи компенсацію суми ВЗ із дивідендів	Типова форма № КО-1	301	671/ФО	1 125
Сплачено до бюджету ВЗ із доходу фізичної особи у вигляді дивідендів	Зареєстровані зміни в статуті, виписка банку	641/ПДФО, 642/ВЗ	311	1 125

Зменшення розміру статутного капіталу може відбутись, коли:

- учасники після створення ПАФ протягом 6 місяців не внесли повністю свої вклади (ч. 1 ст. 14 Закону № 2275). У такому випадку статутний капітал можна зменшити до розміру оплаченої частини на підставі пп. 2 ч. 2 ст. 15 Закону № 2275;

- вартість чистих активів товариства знизилася більш ніж на 50 % у порівнянні із цим показником на кінець попереднього року (ч. 3 ст. 31 Закону № 2275). У такому випадку фірма може оголосити про зменшення статутного капіталу і зареєструвати ці зміни;

- учасник виходить зі складу ПАФ;

- фірма викупує частку та анулює її.

Приклад. Зареєстрована величина статутного капіталу ПАФ становить 1000 000 грн. Частки власників: підприємство А – 85 % (850 000 грн); підприємство Б – 15 % (150 000 грн). ПАФ протягом декількох років підряд отримувала збитки. У результаті станом на 31.12.2022 вартість чистих активів ПАФ (ряд. 1495 гр. 4 форми № 1) виявилася на 200 000 грн менше зареєстрованої величини статутного капіталу.

У травні 2023 року ПАФ прийняла рішення зменшити статутний капітал на 200 000 грн і направити цю суму на погашення збитків. Частки учасників при цьому зменшуються пропорційно. Величина, на яку слід зменшити частку кожного учасника ПАФ при незмінних пропорціях часток у статутного капіталу: підприємство А – 170 000 грн (200 000 грн x 85 %); підприємство Б – 30 000 грн (200 000 грн x 15 %). Зниження вартості чистих активів.

В загальному можна підвести підсумки, що на сьогодні існує досить багато різних підходів до сутності власного капіталу та особливостей його формування. Класифікація власного капіталу представлено у додатку В.

З огляду на проведені дослідження можна визначити власний капітал як важливу економічну, облікову та правову категорію, що є джерелом фінансування підприємства та формує його активи.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Недосконалість методів обліку операцій з капіталом може призвести до неефективності в управлінні та аналізі таких операцій і становить інтерес для інвесторів, оскільки власний капітал компанії є однією з її основних фінансових характеристик. Тому доцільно вдосконалювати облікові процедури та застосовувати сучасні методики і нові підходи.

Актуальність дослідження пояснюється, перш за все, тим що власний капітал – це основа діяльності будь-якого підприємства. Чим більша частка власного капіталу у сукупному капіталі, тим стійкіше фінансово підприємства. На рис. 1.6 представлено частка власного капіталу у джерелах формування, як свідчать дані рисунку підприємства у галузі сільського господарства фінансово стійкі порівняно з підприємствами України.

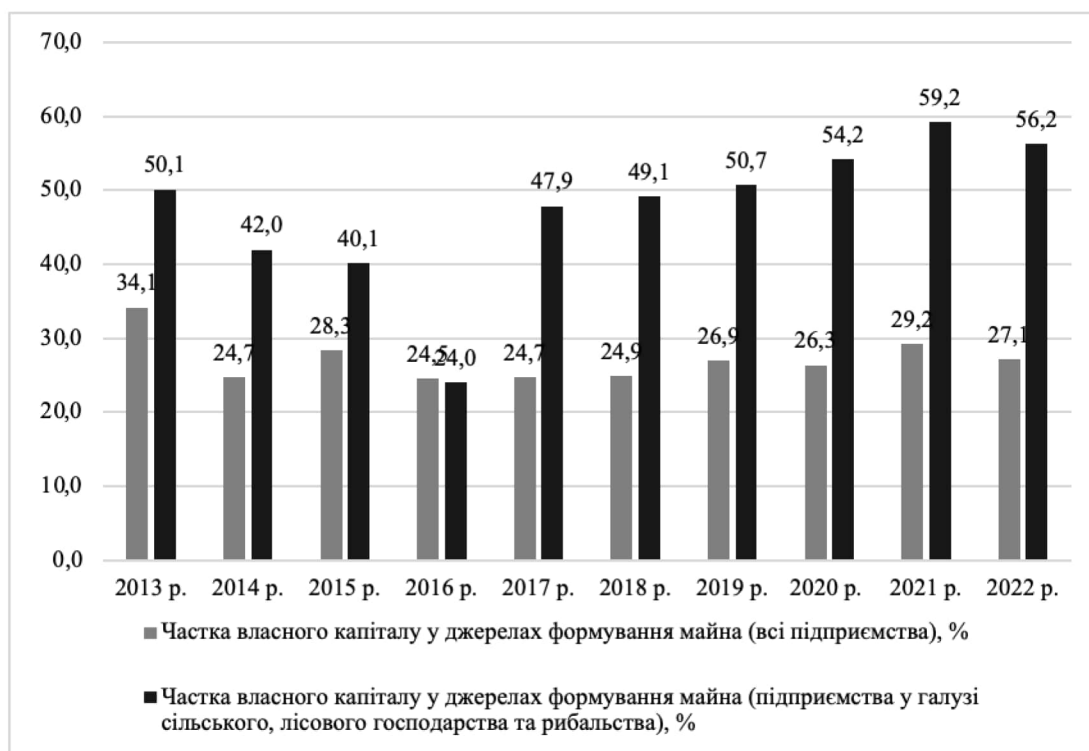

Рис. 1.6. Динаміка структури власного капіталу у джерелах формування майна вітчизняних підприємств за 2013 – 2022 рр., %

Наприклад, станом на 31 грудня 2022 року частка власного капіталу у

сільськогосподарських підприємствах склала 56,2 %, тоді як у всіх підприємствах – 27,1 %.

Динаміка вартості власного капіталу – рис. 1.7. показала тенденцію до зростання, зокрема у підприємства всіх видів діяльності з 1950374,9 млн. грн у 2020 році до 3975952,2 млн. грн у 2022 році (у 2 рази), у підприємствах сільського господарства відповідно з 156819,9 млн. грн до 810270,4 млн. грн (у 5,2 рази).

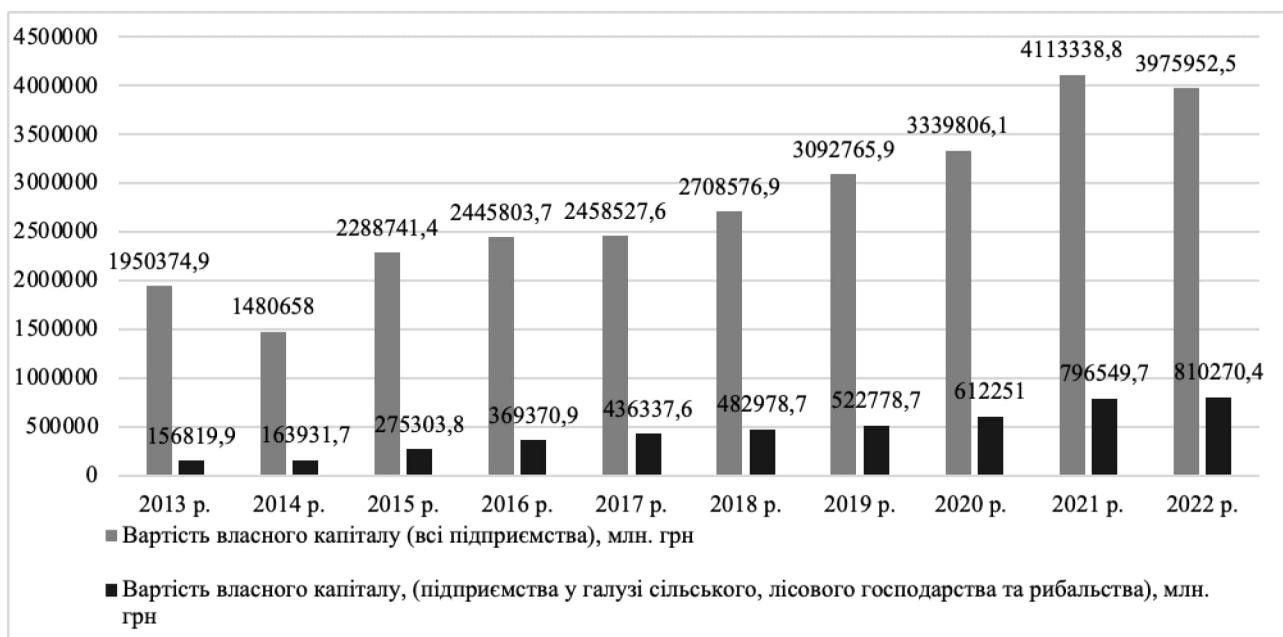

Рис. 1.7. Динаміка вартості власного капіталу вітчизняних підприємств за 2013 – 2022 рр., млн. грн

Отже, стан дослідження проблем обліку власного капіталу та аналізу фінансової стійкості розглядалися багатьма вітчизняними вченими.

Безкоровайна Л. В. [2] у своєму дослідженні розглянула різні підходи до визначення сутності власного капіталу, його складові, їх призначення. Авторкою розглянуто порядок відображення інформації про капітал на рахунках бухгалтерського обліку та надано рекомендації щодо ведення аналітичного обліку, який забезпечує підготовку інформації для складання фінансової звітності суб'єкта господарювання. Безкоровайна Л. В. [2] розглянула порядок відображення власного капіталу в різних формах

фінансової звітності суб'єкта господарювання, нею надано рекомендації щодо обробки та підготовки інформації для їх складання з використанням допоміжних таблиць.

Дорош Н. та Сніжко В. [12] у статті з'ясували сутність та структуру власного капіталу через призму національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Авторами проаналізовано трактування сутності власного капіталу в різних джерелах, досліджено особливості облікового відображення власного капіталу в національних і міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та його відображення у звітності. Дорош Н. та Сніжко В. встановили, що у вітчизняній практиці в основному використовуються складові, визначені національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Структура складових власного капіталу в міжнародній практиці визначається Концептуальною основою фінансової звітності, яка деталізується національними стандартами кожної країни і залежить від політики розвитку країни та особливостей бухгалтерського обліку. В українській практиці авторами визначено шляхи вдосконалення застосування стандартів обліку власного капіталу та підвищення ефективності.

Бержанір І. А. [3] вважає, що удосконалення обліку статутного капіталу потребує особливої уваги, оскільки це частина бухгалтерського обліку, найбільш схильна до змін. Особливі труднощі виникають через нерозвиненість законодавства та часті зміни в обліку статутного капіталу підприємств з різними формами власності.

В обліку статутного капіталу актуальним, на думку Бержанір І. А. [4, 5], залишається питання формування власних фінансових ресурсів. Наявність такої інформації гарантує можливість залучення власних фінансових ресурсів з різних джерел залежно від майбутніх потреб розвитку. Авторка зазначила, що це сприяє формуванню необхідного рівня власних коштів для виробництва та розвитку підприємства.

Ходзицька В. В. та Кук Р. П. [21] вважають, що основними шляхами

вдосконалення аудиту капіталу є: удосконалення формату ключових документів; удосконалення форматів звітності; удосконалення аналітичного та синтетичного обліку складових капіталу; удосконалення існуючого методичного забезпечення обліку капіталу; забезпечення включення до наказів про облікову політику оптимального співвідношення між статутним та резервним капіталом, а також розподілу активів при виході учасників. Пропонується конкретизувати процедури.

На думку Борзової А. В., Іваницької Т. Є. [7], облік формування капіталу є важливим аспектом для подальшого успіху компанії. Цей капітал призначений для покриття загальних збитків, коли немає інших можливостей покрити їх, і формується за рахунок резервів, утворених відповідно до чинного законодавства та установчих документів. Щорічні відрахування до резервного капіталу регулюються установчими документами і здійснюються за рахунок чистого прибутку, який не може бути меншим за 5 % від загальної суми. Достовірність та своєчасність звітності компанії, на думку авторок, гарантує подальший розвиток компанії.

Другою складовою предмету кваліфікаційної роботи є показники фінансової стійкості, які є, головним чином відносними – фінансово-економічні коефіцієнти, які розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу (звіту про фінансовий стан). На нашу думку, вплив власного капіталу на фінансову стійкість найбільше розкриває коефіцієнт фінансової автономії (рис. 1.8).

Вважається, що нормативне його значення $\geq 0,5$ (або $\geq 50\%$). Чим вище значення коефіцієнта фінансової автономії, тим більш фінансово стійким і незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство.

Отже, за даними рис. 1.8, можна зробити висновки, що показники фінансової стійкості підприємств України протягом 2018 - 2021 рр. не відповідають нормативним значенням та мають негативну тенденцію до зменшення.

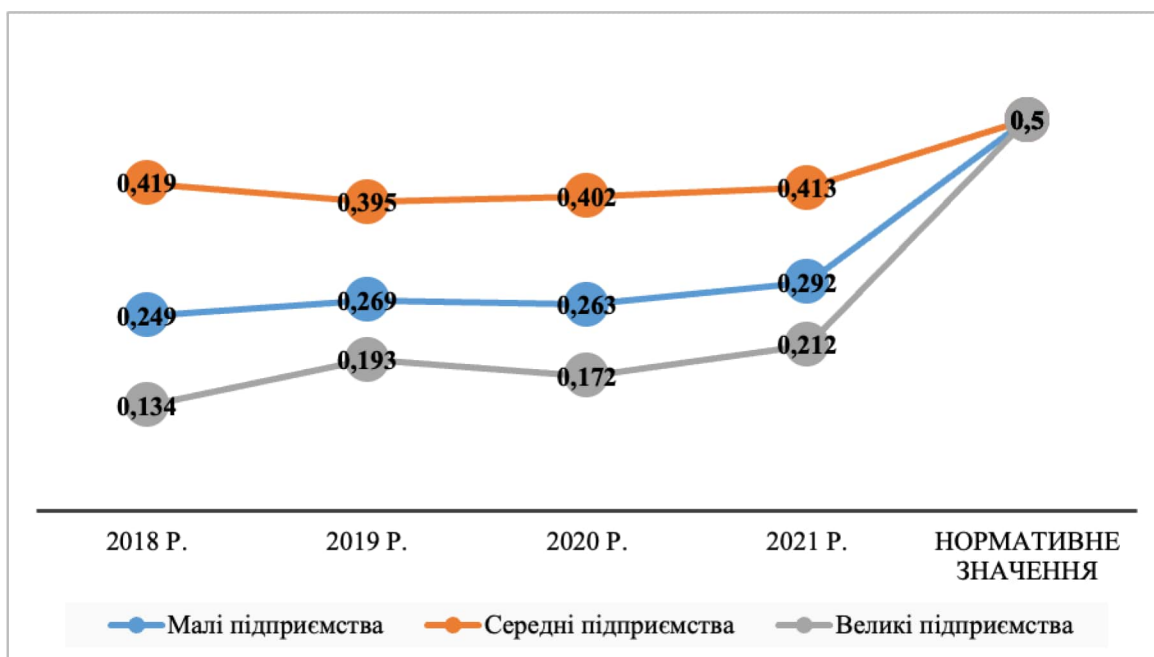

Рис. 1.8. Динаміка коефіцієнта автономії підприємств України за 2018 - 2021 рр.

Теоретичними та практичними питаннями аналізу фінансової стійкості розкриваються в працях вітчизняних науковців.

Результати дослідження Костенко Ю., Короленко О., і Гузь М. [18] дають можливість узагальнити особливості діяльності підприємств у воєнний час та особливості формування платоспроможності, фінансового стану, оборотності та рентабельності. У роботі Костенко Ю., Короленко О., і Гузь М. [18] відображено закономірності формування основних показників фінансової стійкості та їх зміну залежно від поведінки підприємств в умовах воєнного стану. Новизна дослідження полягає в систематизації даних щодо трактування фінансової стійкості у воєнний час. Зокрема, для багатьох підприємств у воєнний час показники фінансової стійкості вважаються такими, що знаходяться в межах нормативного діапазону, як занижені, так і завищені, якщо вони забезпечують операційну стабільність, збереження зайнятості та організацію виплат за обов'язковими зобов'язаннями. Практичне значення цього дослідження полягає в тому, що воно може бути використане українськими підприємствами, які вирішують продовжувати свою діяльність у воєнний час.

У статті Лищенко Маргарити Олександрівни [23] визначено поняття фінансової стійкості, виявлено зв'язок між фінансовою стійкістю та фінансовою стабільністю підприємств та запропоновано ідентифікаційну модель фінансової стійкості підприємств, сформульовано заходи щодо забезпечення фінансової стійкості в діяльності підприємств, удосконалення системи забезпечення та прогнозування фінансової стійкості підприємств, розробки економічного обґрунтування та оцінки фінансової стійкості підприємств. Авторка навела порядок розрахунку індикаторів фінансової стійкості підприємств та визначення типу фінансової стійкості, запропонувала заходи щодо підвищення фінансової стійкості.

У статті Стрішенець О. [58] проаналізовано основні засади фінансової стійкості підприємств, визначено основні методологічні підходи до управління фінансовою стійкістю підприємств, досліджено теоретичні підходи до визначення терміну «фінансова звітність» та узагальнено нові теоретичні засади корпоративної фінансової стійкості. Автор вважає, що покращити орієнтацію потенційної стійкості підприємств шляхом маніпулювання темпами зміни показників наявних активів, їх окремих елементів та показників ефективності діяльності. У ході дослідження системної оцінки фінансової стійкості, автором запропоновано аналітичний показник коефіцієнтів фінансової автономії або незалежності, розроблено організаційні заходи з управління фінансовою стійкістю виробничих підприємств та виділено основні елементи фінансової політики виробничих підприємств - аналітичні напрями підвищення фінансово-економічної стійкості підприємства виділено використання.

Гапак Н. М., Капштан С. А. [11] досліджували різні підходи до трактування сутності поняття «фінансова стійкість». Автори розкрили комплексну методику визначення фінансової стійкості підприємств. На думку науковців, актуальність дослідження зумовлена необхідністю ефективного управління підприємствами в умовах сучасного стану економіки та неповнотою

теоретико-методичного і правового забезпечення ефективного функціонування підприємств.

Фурман І. В. [65] вважає, що фінансова стійкість суб'єкта господарювання - це стан, за якого грошові надходження суб'єкта господарювання стабільно перевищують його платежі, а вплив змін у зовнішньому середовищі на фінансові результати запланованої діяльності є незначним. Відповідно до проведеного дослідження Фурман І. В. [65] вважає, що, найважливіші способи управління фінансовою стійкістю слід виокремлювати відповідно до глибини кризового явища, що відбувається в процесі управління суб'єктом господарювання, зокрема, управління в умовах стабільного фінансового стану суб'єкта господарювання, управління в умовах передкризового фінансового стану, управління, спрямоване на задоволення вимог кредиторів у ситуації банкрутства, управління суб'єктом господарювання в умовах кризового стану. управління суб'єктом господарювання в умовах кризи. Фурман І. В. переконана, що реалізація цілей і завдань управління фінансовою стійкістю підприємства має здійснюватися на трьох рівнях: стратегічному (розробка цілей оновлення системи), інноваційному (сприяння адаптивності системи) та оперативному (визначення напрямів удосконалення системи), насамперед через необхідність врахування часових чинників необхідністю врахування часових чинників, а по-друге, змістом рівня фінансової стійкості підприємства.

Отже, ефективність діяльності підприємств значною мірою залежить від того, як ведеться облік власного капіталу. Облік власного капіталу повинен сприяти своєчасному наданню об'єктивної інформації про виявлений нерозподілений прибуток, поліпшенню використання активів та економії матеріальних і трудових ресурсів. Формування та затвердження обсягу і структури власного та позикового капіталу також є важливим елементом бухгалтерського обліку і є одним з вирішальних факторів, що впливають на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, оскільки є важливим інструментом управління підприємством.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Фермерське господарство «ХХХ» (далі – ФГ «ХХХ») створене у відповідності із Законом України «Про фермерське господарство» № 973-IV від 19.06.2003 р. Господарство засноване 29.10.2018 р. за юридичною адресою Україна, Полтавська обл., Полтавський р-н, на приватній власності, має свою печатку, самотійний баланс, розрахунковий та валютний рахунки в банках та діє у відповідності з Статутом.

Розмір статутного капіталу складає на кінець 2022 року 1 000,00 грн.

Органом управління ФГ «ХХХ» є збори засновників: XXXXXXXXXXXX (з розміром внеску до статутного фонду: 500,00 грн, частка (%): 50,00 %) та XXXXXXXXXXXX (з розміром внеску до статутного фонду: 500,00 грн, частка (%): 50,00 %). Ці особи є і кінцевими бенефіціарними власниками з прямим впливом.

За даними з податкових реєстрів України ФГ «ХХХ» перебуває на обліку в органах доходів та зборів - Головне Управління ДПС у Полтавській області, Машівська державна податкова інспекція. ФГ «ХХХ» є платником податку на додану вартість, індивідуальний податковий номер: XXXXXXXX, дата реєстрації: 01.01.2019 р. та єдиного податку 4 групи, номер взяття на облік: XXXXXXXXXXXX від 29.10.2018 р.

ФГ «ХХХ» бере також участь у громадському житті територіальної громади, зокрема у 2022 році було виграно 2 тендери від Відділу комунального майна, містобудування, архітектури та земельних ресурсів Машівської селищної ради на розчищення доріг від снігу (7086 грн) та посипання доріг пісчано-солевою сумішшю (11958 грн).

Та все ж ФГ «ХХХ» має за мету отримання прибутку, шляхом вирощування та реалізація сільськогосподарської продукції рослинництва. Основним видом діяльності ФГ «ХХХ» є 01.11 - вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Для вирощування сільськогосподарських культур господарство використовує земельні ділянки, що йому належать та земельні частки (паї) на умовах оренди, що належать фізичним або юридичним особам.

Саме від реалізації продукції рослинництва досліджуване підприємство отримує основну частку доходів – табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура і динаміка доходів ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.

Види доходів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. (+,-) до 2020 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	13558,9	88,6	20192,4	99,9	23453,8	99,9	+9894,9	+73,0
Інші доходи операційної діяльності	-	-	-	-	7	0,0	+7	X
Інші доходи	1749,4	11,4	17,1	0,1	25	0,1	-1724,4	-98,6
Усього	15308,4	100	20209,5	100	23485,8	100	+8177,5	+53,4

Отже, у 2022 році 99,9 % доходів становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 0,1 % – доходи від інвестиційної діяльності. За період 2020 - 2022 рр. сума доходів від основної операційної діяльності зростає на 9 млн. 894,9 тис. грн або на 73 %. Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 7 тис. грн. Дохід від інвестиційної діяльності зменшився на 1 млн. 724,4 тис. грн, або на 98,6 %.

В цілому у динаміці досліджуваних років доходи ФГ «ХХХ» зросли у 2022 році порівняно з 2020 роком на 8 млн. 177,5 тис. грн або на 53,4 %.

Разом з тим, паралельно з доходами фермерське господарство і витрачає, склад витрат представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
ФГ «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Види витрат і відрахувань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	9729,7	91,0	10706,7	87,8	19763	92,5	+10033,3	У 2 р.
Інші операційні витрати	906,1	8,5	1418,3	11,6	1571	7,4	+664,9	+73,4
Інші витрати	57	0,5	72,8	0,6	33,1	0,2	-23,9	-41,9
Усього витрат	10692,8	100	12197,8	100	21367,1	100	+10674,3	+99,8

Аналіз витрат ФГ «XXX» показав, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. їх сума зросла на 10 млн. 674,3 тис. грн або на 99,8 %.

Зросла сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) на 10 млн. 33,3 тис. грн або у 2 рази.

Збільшилась сума інших операційних витрат на 664,9 тис. грн, або на 73,4 %. Зменшилась сума витрат від інвестиційної діяльності на 23,9 тис. грн або на 41,9 %.

У структурі витрат діяльності ФГ «XXX» протягом досліджуваних років переважає частка собівартості реалізованої сільськогосподарської продукції, зокрема у 2020 році вона склала 91 %, у 2021 році – 87,8 %, у 2022 році - 92,5 %.

Зіставлення сум доходів та витрат ФГ «XXX» - рис. 2.1, свідчить, що протягом досліджуваних років отримано прибуток.

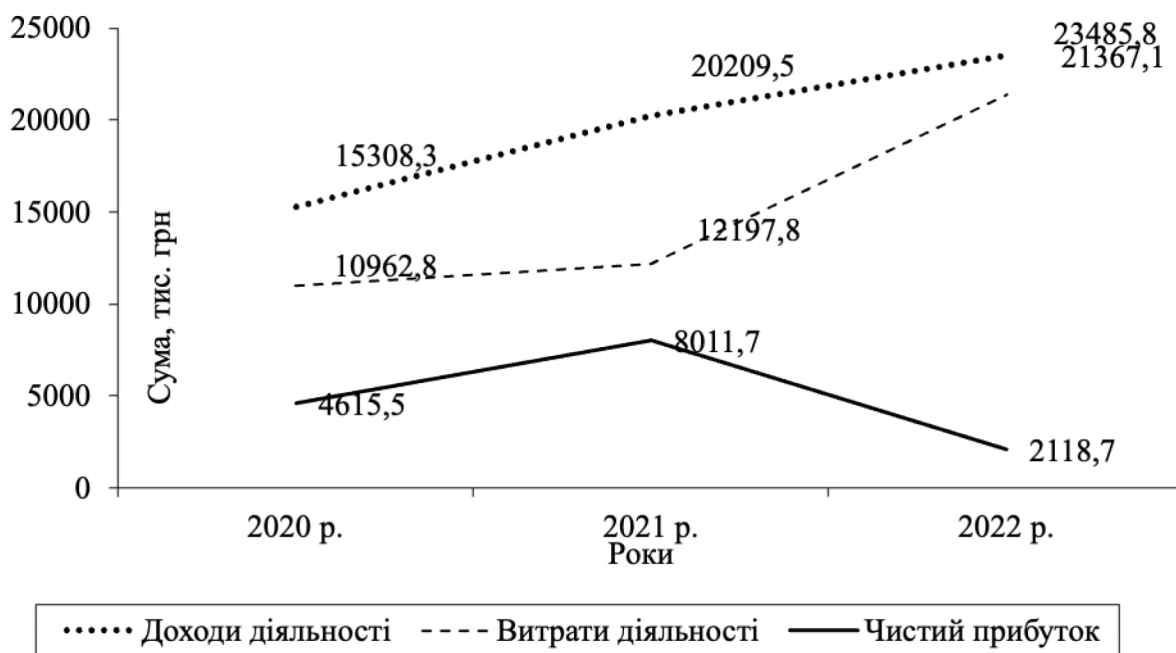

Рис. 2.1. Ілюстративне зображення динаміки доходів, витрат та чистого прибутку ФГ «XXX» за 2020 – 2022 р.

Виробничо-економічні відносини ФГ «XXX» з іншими підприємствами і організаціями, окремими громадянами будується на основі договорів, розрахункові операції проводяться як на безготівковій основі, так і готівкою.

З метою отримання достовірної, своєчасної інформації про господарську й фінансову діяльність підприємств і здійснення контролю за раціональним використанням ресурсів на кожному підприємстві, зокрема у фермерському господарстві, потрібно правильно організувати ведення бухгалтерського обліку.

Основа облікової політики закладена в Статуті та Наказі про облікову політику. Щодо організації бухгалтерського обліку складових власного капіталу на ФГ «XXX» передбачено наступні елементи, вказані в табл. 2.3.

Незважаючи на існування цілого ряду завдань, які стоять перед обліковою політикою підприємства в частині обліку власного капіталу, забезпечення даних та узагальнення інформації про стан і рух власного капіталу, контроль за правильністю і законністю формування власного капіталу, своєчасне, повне, достовірне відображення розміру і всіх змін складових власного капіталу,

контроль за раціональним розподілом прибутку за відповідними фондами, організація аналітичного обліку на рахунках власного капіталу для своєчасного отримання достовірної інформації, правильне відображення в регістрах обліку і звітності операцій з власним капіталом, основним завданням облікової політики є забезпечення організації бухгалтерського обліку на підприємстві як цілісної системи, яка повинна охоплювати всі аспекти облікового процесу – організаційний, методичний, технічний.

Таблиця 2.3

Елементи облікової політики щодо складових власного капіталу
ФГ «XXX»

Складові капіталу	Елементи облікової політики
Зареєстрований (пайовий) капітал	- Порядок формування та оцінка внесків - Порядок збільшення та зменшення зареєстрованого капіталу, - Порядок вибуття учасників і визначення розміру належного їм внеску.
Капітал у дооцінках	- Порядок обліку і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів та фінансових інструментів, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід).
Резервний капітал	- Порядок формування та щорічні відрахування до резервного капіталу та порядок його використання.
Нерозподілений прибуток	- Джерела формування нерозподіленого прибутку, - Напрямки розподілу та використання прибутку.
Неоплачений капітал	- Порядок погашення сум заборгованості власників (учасників) за внесками до складеного капіталу. - Порядок розрахунку розміру даного виду капіталу при визначенні підсумку власного капіталу.

Сформована облікова політика фіксується у відповідному внутрішньому регламенті: положенні чи наказі про облікову політику (додаток Г). Частіше підприємства формують відповідні накази (додаток Д). Стосовно організації обліку власного капіталу в цьому наказі слід відобразити: склад нормативного забезпечення й перелік положень (стандартів) бухгалтерського обліку, якими підприємство керується при веденні обліку власного капіталу; номенклатуру робочих бухгалтерських рахунків, а також побудову аналітичних рахунків з обліку власного капіталу

і забезпечення зобов'язань; порядок збільшення статутного капіталу; порядок утворення та використання резервного капіталу; умови і порядок дооцінки необоротних активів та формування капіталу у дооцінках; склад і порядок утворення й використання фондів спеціального призначення; встановлення порядку визначення складу учасників; порядок створення забезпечення зобов'язань, порядок використання прибутку (рис. 2.2).

НОРМИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	
Організаційна складова	Методична складова
- перелік осіб, відповідальних за ведення обліку власного капіталу та їх посадові інструкції; - перелік сфер відповідальності; - комерційна таємниця та порядок її захисту; - система внутрішнього контролю тощо.	- склад нормативного забезпечення й перелік положень (стандартів) бухгалтерського обліку, якими підприємство керується при веденні обліку власного капіталу; - номенклатуру робочих бухгалтерських рахунків, а також побудову аналітичних рахунків з обліку власного капіталу і забезпечення зобов'язань; - методику оцінки внесків засновників до статутного та іншого вкладеного капіталу; - порядок збільшення та зменшення статутного капіталу; - порядок утворення та використання резервного капіталу; - умови і порядок дооцінки необоротних активів та формування капіталу у дооцінках; - встановлення порядку визначення складу учасників; - встановлення порядку вибуття учасників і визначення розміру частки належного їм капіталу; - порядок розподілу чистого прибутку; - порядок створення забезпечення зобов'язань.

Рис. 2.2. Норми облікової політики щодо обліку власного капіталу

Організація первинної облікової документації починається з виявлення складу господарських операцій і об'єктів, що повинні знайти відображення в системі обліку на підприємстві. Для облікового відображення операцій з власним капіталом служать дві групи документів, виділених нами залежно від їх впливу на складові частини активів та пасивів підприємства (рис. 2.3).

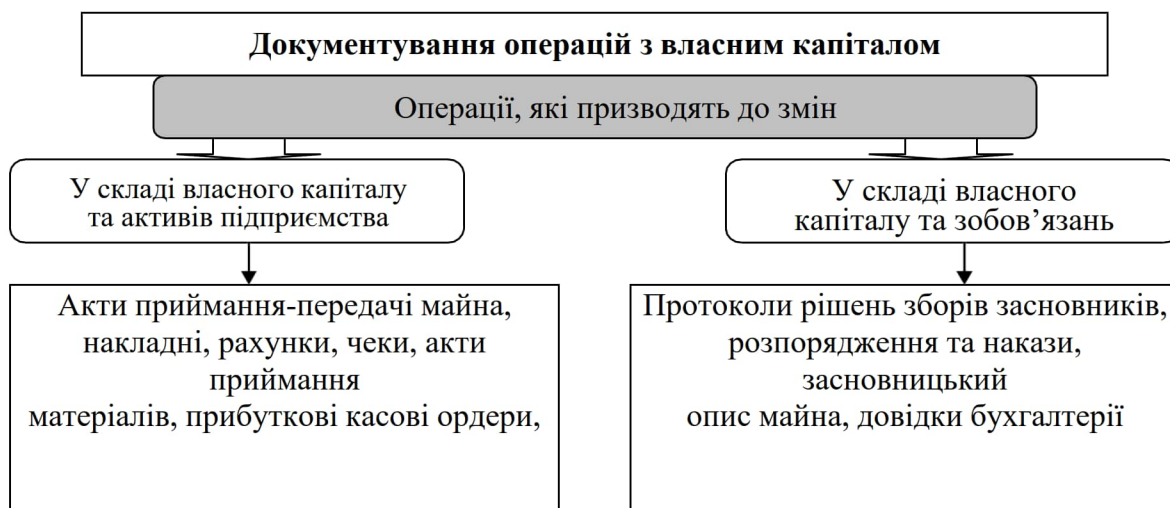

Рис. 2.3. Документальне забезпечення операцій з власним капіталом

Первинні документи, пов'язані зі змінами у зареєстрованому капіталі ФГ «ХХХ» можна поділити на дві групи – первинні документи для обліку операцій, пов'язаних з операціями, які призводять до одночасних змін капіталу та активів підприємства та первинні документи для обліку операцій, які призводять до змін у капіталі підприємства та за розрахунками з учасниками (додаток Е).

2.2. Облік власного капіталу та відображення інформації у звітності

Основним завданнями обліку зареєстрованого капіталу ФГ «ХХХ» є: своєчасне відображення господарських операцій зі створення зареєстрованого капіталу та його змін на рахунках бухгалтерського обліку; контроль за дотриманням нормативно - законодавчих актів при формуванні зареєстрованого капіталу; контроль за дотриманням нормативно-законодавчих актів при використанні і розподілі чистого прибутку; дотримання правила ведення аналітичного обліку власного капіталу; формування інформації про зміні зареєстрованого капіталу у фінансовій звітності для потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації.

Для власного капіталу у Плані рахунків передбачено 4 клас рахунків,

характеристика представлена на рис. 2.4.

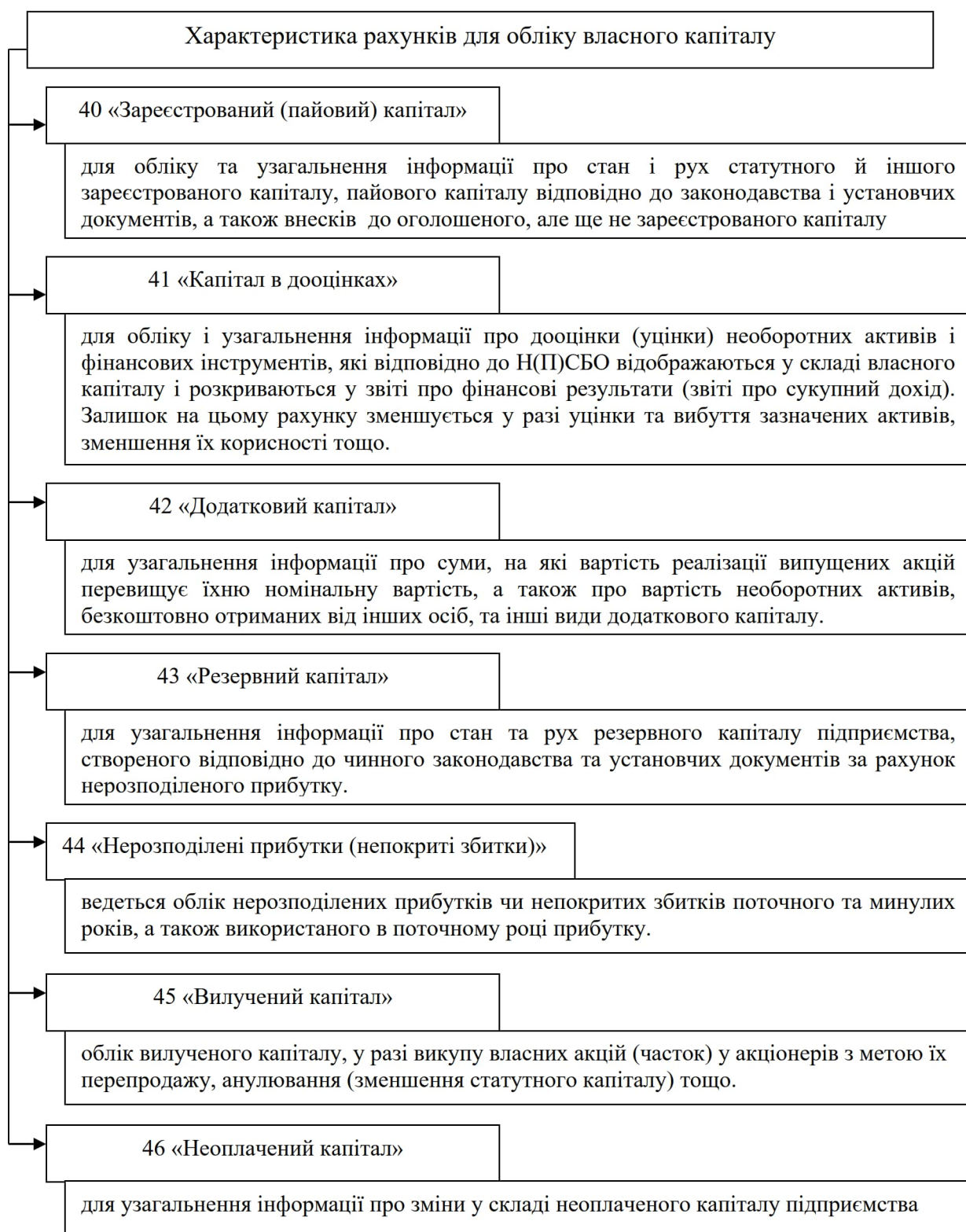

Рис. 2.4. Характеристика рахунків для обліку власного капіталу

Порядок організації бухгалтерського обліку власного капіталу ФГ «XXX» представлено на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Порядок організації бухгалтерського обліку власного капіталу

У ФГ «ХХХ» власний капітал представлений двома видами.

Для відображення інформації про зареєстрований капітал ФГ «ХХХ» передбачено рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», субрахунок 401 «Статутний капітал».

За кредитом рахунку 401 «Статутний капітал» у ФГ «ХХХ» відображають

збільшення зареєстрований розмір статутного капіталу та його збільшення, за дебетом - зменшення (вилучення) статутного капіталу у вигляді покриття збитків за рахунок статутного капіталу за рішенням власників, виділення частки акціонерам при їх виході, розподіл майна при ліквідації товариства (рис. 2.6).

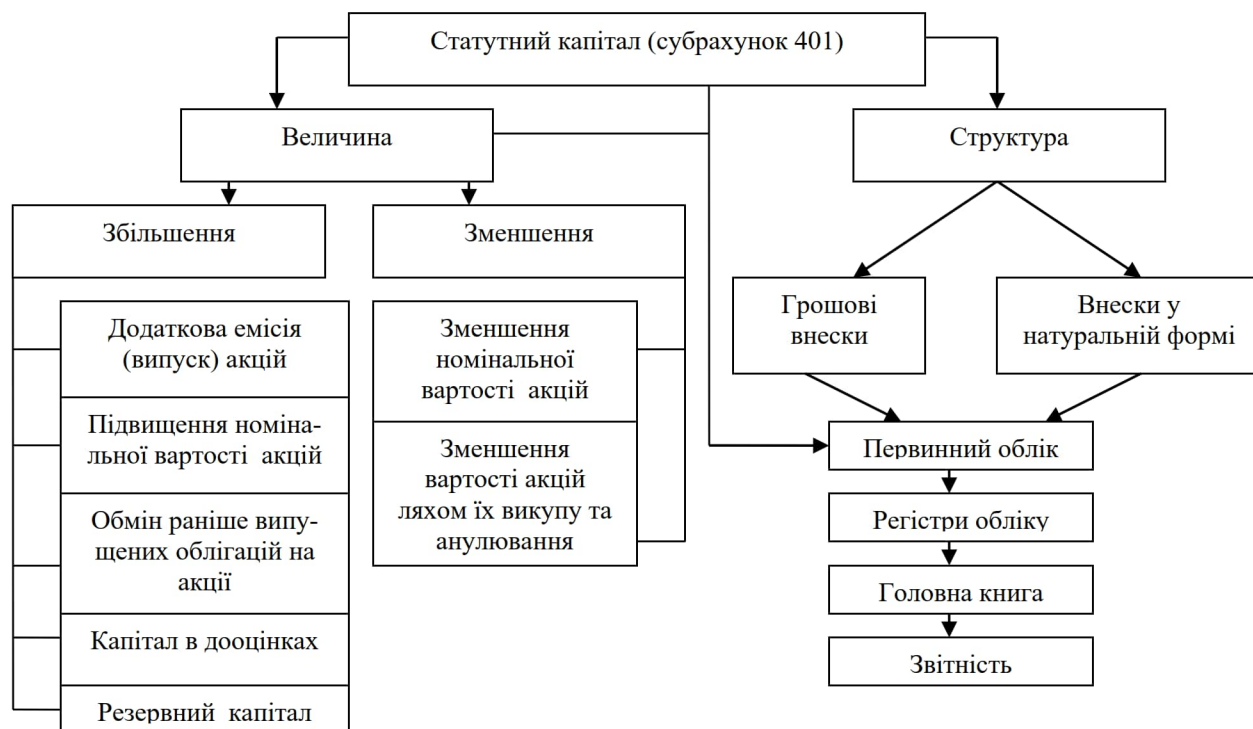

Рис. 2.6. Загальна схема формування, збільшення та зменшення статутного капіталу

Величина статутного капіталу ФГ «XXX» зафіксована в установчих документах і вона дорівнює сальдо за кредитом рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» субрахунок 401 «Статутний капітал».

Коли на практиці виникають ситуації, що стосуються його змін, то у будь-якому випадку необхідне внесення зміни до статуту підприємства. Відповідно і зміни в сторону збільшення відображаються в кредиті субрахунку 401 «Статутний капітал», зменшення – в дебеті.

Кореспонденція рахунків для відображення в бухгалтерському обліку операцій з обліку статутного капіталу представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Типова кореспонденція рахунків для відображення в обліку операцій з
обліку статутного капіталу**

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Відображена сума статутного капіталу, що оголошена в засновницьких документах	46	40	12000
Відображено внесок до статутного капіталу підприємства грошовими коштами	311	46	6200
Відображено внесок до статутного капіталу підприємства готівкою в касу	301	46	800
Відображено внесок до статутного капіталу підприємства основними засобами	10	46	7000
Відображено збільшення розміру статутного капіталу шляхом додаткового випуску акцій за рахунок нарахованих дивідендів	46 671	40 46	12000 12000
Відображено збільшення розміру статутного капіталу шляхом обміну облігацій акціонерного товариства на його ж акції	46 521	40 46	45000 45000
Відображено збільшення статутного капіталу за рахунок індексації балансової вартості основних засобів	41	40	3200
Відображено збільшення статутного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку	443	40	1000
Відображено зменшення номінальної вартості акцій	40	672	1400
Відображена компенсація акціонерам зменшення номінальної вартості акцій	672	30,31	1400
Викуплені акції у власників	451	30, 31	20000
Відображена вартість анульованих акцій	40	451	20000

Облік резервного капіталу в ФГ «ХХХ» ведуть на рахунку 43 «Резервний капітал». На цьому рахунку ведеться облік інформації про створення та рух резервного капіталу ФГ «ХХХ», який створений відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку. Сума резервного капіталу ФГ «ХХХ» станом на кінець 2020 – 2021 рр. склав 69 млн 319 тис. грн.

По кредиту рахунку 43 відображається створення резервів, по дебету - його використання. Сальдо по рахунку кредитове.

Аналітичні рахунки відкривають по видах резервного капіталу, джерелах їх утворення та напрямках використання. В ФГ «ХХХ» резервний капітал створюється у розмірі, визначеному установчими документами, - не менше

25 відсотків статутного капіталу. А розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу не може бути меншим 5 відсотків суми чистого прибутку.

Відрахування з прибутку до резервного капіталу у ФГ «ХХХ» відображаються так: Дт 441 - Кт 43.

Резервний капітал може бути використаний на покриття збитків або приєднання до статутного капіталу. В цьому випадку запис робиться: Дт 43 - Кт 44 та Кт 40.

Якщо сільськогосподарське підприємство закінчило господарський рік з збитками резервний фонд може бути використаний на покриття збитків або приєднання до статутного капіталу: Дт 43 - Кт 441, Дт 43 - Кт 40.

Власний капітал може бути відображений і на контрпасивних рахунках. Зокрема:

- облік вилученого капіталу ведуть на однойменному рахунку 45, який є регулюючий відносно рахунку 401. По дебету його записується сума вилученого капіталу: це можуть бути викуплені акції у акціонерів, викуплені частки господарським товариством у його учасників. По кредиту робиться запис, коли викуплені акції анулюються, або перепродуються іншим підприємствам. Кореспонденція рахунків при викупі господарським товариством частки вкладень: Дт 451 - Кт 30, 31; при продажі викуплених акцій по номінальній вартості: Дт 30, 31 - Кт 451.

- облік неоплаченого капіталу ведуть на рахунку 46. По дебету цього рахунку записують суму, яка повинна бути внесена учасниками (засновниками) господарського товариства, це сума визначеного статутного капіталу при реєстрації підприємства органами влади. По кредиту робляться записи, коли учасники роблять внески до статутного капіталу цього підприємства. Запис цієї операції робиться коли поступили документи про надходження внесків до заново організованого підприємства.

Перший запис сум на рахунку 46 «Неоплачений капітал» робиться після отримання свідоцтва про реєстрацію заново створеного підприємства.

Наприклад, для ФГ «XXX» така сума склала 52 млн 496 тис. грн: Дт 46 - Кт 40.

Протягом певного періоду в оплату за видані акції роблять внески. Наприклад, надійшли кошти: гроші в касу Дт 30 Кт 46, на поточний рахунок в банку Дт 31 Кт 46, основні засоби Дт 10 Кт 46, інші необоротні матеріальні активи Дт 11 Кт 46., нематеріальні активи Дт 12 Кт 46, виробничі запаси Дт 20 Кт 46.

Нерозподілений прибуток і непокриті збитки ФГ «XXX» протягом року формуються на рахунках:

а) фінансові результати від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг – на рахунках 90 і 93 по дебету і рахунку 70 – по кредиту;

б) фінансовий результат від іншої операційної діяльності – по дебету рахунку 92, 94 і по кредиту рахунку 71;

в) фінансові результати від інших доходів і інших витрат звичайної діяльності – по дебету рахунку 97 і кредиту рахунку 74;

г) фінансові результати від фінансової діяльності – по дебету рахунку 95, 96 і кредиту рахунку 72, 73.

Підсумок фінансових результатів здійснюється на рахунку 79 «Фінансові результати». Рахунок 79 активно-пасивний. На ньому накопичується сума отриманих доходів з різних джерел надходження і суми витрат і збитків.

На субрахунок 791 «Результати операційної діяльності» в кінці звітнього періоду записуються:

а) Витрати діяльності: з рахунку 90 – вся сума витрат з субрахунків 901, 902, 903: Дт 791 Кт 901, 902, 903; з рахунку 92: Дт 791 Кт 92; з рахунку 93: Дт 791 Кт 93; з рахунку 94: Дт 791 Кт 94; з субрахунку 704: Дт 791 Кт 704;

б) Сума отриманих доходів: з субрахунків 701, 702, 703: Дт 701, 702, 703 Кт 791; з рахунку 71 (всі субрахунки): Дт 71 Кт 791.

На субрахунку 792 «Результати фінансових операцій»:

а) Витрати діяльності: з рахунку 95: Дт 792 Кт 95; з рахунку 96: Дт 792 Кт 96.

б) Сума отриманих доходів: з рахунку 73: Дт 73 Кт 792; з рахунку 72: Дт 72 Кт 792;

На субрахунку 793 «Результати іншої звичайної діяльності»:

а) Витрати діяльності: з рахунку 97: Дт 793 Кт 97;

б) Сума отриманих доходів: з рахунку 74: Дт 74 Кт 793.

Після запису суми всіх доходів і витрат на рахунку 79 підраховують суму отриманих доходів (кредит рахунку 79) і суми фінансових витрат (дебет рахунку 79). Визначають кінцевий фінансовий результат – сальдо по рахунку 79. Кредитове сальдо показує, що кінцевий результат – отриманий прибуток, дебетове сальдо – суму збитків.

В кінці року кінцевий результат на рахунку 79 – кредитове сальдо (прибуток) або дебетове сальдо (сума збитків) переноситься на рахунок 44:

а) сума прибутку: Дт 79 Кт 441;

б) сума збитків: Дт 442 Кт 79.

Після запису цих операцій на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» визначається кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства за минулий рік – сума отриманого прибутку чи сума збитку.

Якщо кінцевий результат – збитки, їх сума списується в такому порядку:

Покривається за рахунок нерозподіленого прибутку: Дт 441 Кт 442.

Списується за рахунок резервного капіталу: Дт 43 Кт 442.

Списується за рахунок пайового капіталу: Дт 41 Кт 442.

Невикористана сума прибутку розподіляється:

а) між власниками підприємства – проводиться нарахування дивідендів: Дт 443 Кт 671;

б) часткова сума зараховується до резервного капіталу: Дт 443 Кт 43.

Діяльність ФГ «ХХХ» є прибутковою. Прибуток ФГ «ХХХ» за досліджувані роки склав: у 2018 р. – 80 млн 637 тис. грн., 2019 р. – 17 млн 119 тис. грн, 2020 р. – 49 млн 561 тис. грн, 2021 р. – 344 млн 373 тис. грн. Вихідні машинограми представлені у додатку Ж.

Складання звітності є завершальним етапом роботи бухгалтерської служби підприємства. Інформація на початок і кінець звітного періоду про стан власного зареєстрованого капіталу відображається, перш за все, у I розділі пасиву Балансу. Так по статті 1400 відображається розмір зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства на початок і кінець звітного періоду за даними сальдо по рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». Сума, наведена по цій статті повинна відповідати сумі статутного капіталу товариства, зазначеній у його Статуті.

При заповненні Звіту про власний капітал слід пам'ятати, що зміни капіталу можуть виникати внаслідок однієї причини за одним видом капіталу як зменшення, яке записується у дужках, а за другим - як збільшення, яке записується без дужок. Правильність заповнення Звіту про власний капітал перевіряється за ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

3.3. Податкові аспекти обліку власного капіталу

ФГ «ХХХ» веде облік у системі оподаткування згідно чинного податкового законодавства, основою якого є Податковий кодекс України.

ФГ «ХХХ» є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків, веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності. За даними з податкових реєстрів України підприємство ХХХ, Перебуває на обліку в органах доходів та зборів, зафіксовано що по реєстру «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера» на 05.05.2022 не має податкового боргу, Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ і Відсутня реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Дійсне свідоцтво ПДВ, індивідуальний податковий номер: ХХХХХХХХ, дата реєстрації: 01.01.2019. Облік у системі оподаткування можна визначити як систему збору і обробки податкової

інформації для визначення бази оподаткування відповідно до вимог податкового законодавства. Предметом податкового обліку є процес фінансово-господарської діяльності ФГ «ХХХ», але тільки у частині формування об'єкта оподаткування. Об'єкти податкового обліку для досліджуваного підприємства є бази і об'єкти оподаткування податків, які нараховуються та сплачуються. Облік розрахунків за податками та платежами у досліджуваному підприємстві ведуть на рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами». Порядок справляння таких платежів регулюється чинним законодавством.

Базою оподаткування для ПДФО і ВЗ у ФГ «ХХХ» є дохід, який оподатковується у вигляді заробітної плати та прирівняні до неї виплати. Якщо при цьому є право на використання соціальної податкової пільги, то базу оподаткування зменшують на її суму:

Чистий річний оподатковуваний дохід =

Загальний оподатковуваний дохід - податкова знижка такого звітного року.

Відображення на рахунках обліку утримань з зарплати наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку утримань з заробітної плати працівників

Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
1. Утримано із зарплати працівників сума ПДФО	661	641	8100
2. Утримано із заробітної плати воєнного збору	661	642	1500
3. Сплата до бюджету суми податку на доходи фізичних осіб	641	311	8100
4. Нараховані відпускні	471	661	15300
5. Утримано із суми відпускних воєнного збору та податок на доходи фізичних осіб	661 661	641 642	2212,38 850

Коли йдеться про зареєстрований капітал, зокрема про статутний капітал акціонерного товариства, в першу чергу виникає необхідність визначитись з порядком оподаткування операцій, пов'язаних з нарахуванням дивідендів та їх оподаткуванням. Платежі, які здійснюються юридичними особами власникам

корпоративних прав, цінник паперів тощо при розподілі прибутку або його частини згідно з правилами бух обліку. Якщо говорити про облік дивідендів у системі оподаткування, то об'єктом є грошовий платіж юридичною особою на користь учасників при отриманні прибутку та його розподілі. При цьому підприємства зобов'язані сплатити авансовий платіж за ставкою 18 %.

Охарактеризуємо порядок обчислення авансових внесків. Перш за все, необхідно наголосити, що авансові внески необхідно виплатити із суми перевищення, розрахунок якої представлено на рис. 2.7.

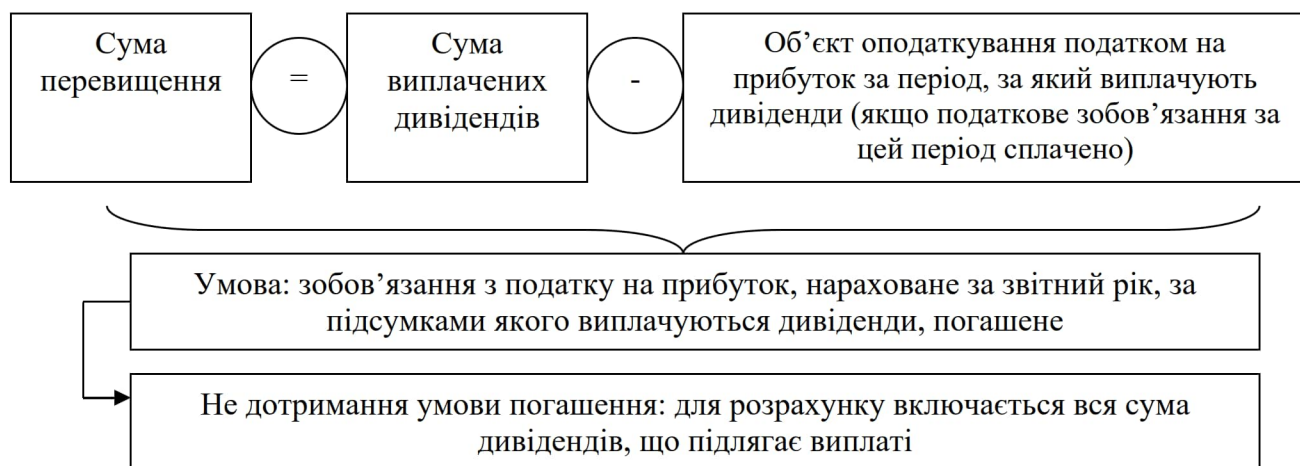

Рис. 2.7. Алгоритм 1. Розрахунок суми перевищення

Розраховуємо суму: а) перевищення, грн: $60000 - 22688 = 37312$; б) дивідендів, що є підставою для сплати авансового внеску, грн: $60000 - 24000 = 36000$. На підставі алгоритмів 1 і 2 необхідно побудувати алгоритм 3 для розрахунку суми, яка буде базою для сплати авансового внеску. Отже, в продовження розглянутих в алгоритмі 2 розрахунків. 1. Сума дивідендів ФГ «ХХХ», з якої необхідно сплатити авансовий внесок у звітному періоді, грн: $60000 - 24000 = 36000$.

2. Сума перевищення склала, грн.: $60000 - 22688 = 37312$.

3. Порівнюємо: $36000 \text{ грн} < 37312 \text{ грн}$. Отже, авансовий внесок потрібно розраховувати з 36000 грн .

4. Сума авансового внеску складає: $36000 \text{ грн} \times 0,18 = 6480 \text{ грн}$.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

У сучасному бізнес-середовищі, особливо в умовах фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності, забезпечення фінансової стійкості має вирішальне значення. Завдяки ефективному управлінню фінансовою стійкістю господарюючі суб'єкти можуть адаптуватися до зовнішнього середовища та контролювати свою залежність від зовнішнього фінансування. Однак на діяльність підприємств негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, а й відсутність ефективних механізмів управління фінансовою стійкістю на основі об'єктивних оцінок. Останнє є однією з найбільш важливих та актуальних проблем сьогодення. Це пов'язано з тим, що неналежний рівень фінансової стійкості призводить до неплатоспроможності підприємств, зниження фінансової маневреності, уповільнення економічного розвитку, руйнування стратегічного потенціалу та виникнення загроз фінансовій безпеці.

Аналіз фінансового стану є невід'ємною частиною фінансово-економічного аналізу будь-якого підприємства, в т.ч. і фермерського господарства «ХХХ».

Метою оцінки фінансового стану ФГ «ХХХ» є пошук резервів підвищення прибутковості виробництва, зміцнення комерційних розрахунків як основи стабільної роботи підприємства та виконання зобов'язань перед контрагентами, бюджетом і банками. Залежно від поставлених цілей вирішуються різні завдання аналізу фінансового стану підприємства. Наша мета досягається шляхом вивчення динаміки абсолютних і відносних показників та виділення таких основних підрозділів аналізу фінансового стану: аналіз балансу, майна та джерел його формування, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, оборотності оборотних активів, руху

грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості, використання капіталу.

Отже, аналіз фінансового стану являє собою, перш за все, аналіз даних фінансової звітності, тому для характеристики фінансово-економічної діяльності ФГ «ХХХ» використаємо дані фінансової звітності – м-1, м-2 - за 2020 - 2022 рр.

Доходи ФГ «ХХХ» отримує від основного виду діяльності – це виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва, тваринництва, виконання робіт, надання послуг у сільському господарстві . Крім того, доходи можуть бути отримані в ході іншої операційної діяльності (реалізація виробничих запасів, надання в оренду основних засобів та інші). Це важливий показник визначення прибутковості, рентабельності діяльності.

Для аналізу динаміки, складу та структури доходів діяльності ФГ «ХХХ» використано інформацію «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2020 – 2022 рр. (табл. 3.1) (З, К, Л).

Таблиця 3.1

Структура і динаміка доходів ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.

Види доходів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. (+,-) до 2020 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	13558,9	88,6	20192,4	99,9	23453,8	99,9	+9894,9	+73,0
Інші доходи операційної діяльності	-	-	-	-	7	0,0	+7	X
Інші доходи	1749,4	11,4	17,1	0,1	25	0,1	-1724,4	-98,6
Усього	15308,4	100	20209,5	100	23485,8	100	+8177,5	+53,4

Отже, у 2022 році 99,9 % доходів становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 0,1 % – доходи від інвестиційної діяльності. За період 2020 - 2022 рр. сума доходів від основної операційної

діяльності зросла на 9 млн. 894,9 тис. грн або на 73 %. Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 7 тис. грн. Дохід від інвестиційної діяльності зменшився на 1 млн. 724,4 тис. грн, або на 98,6 %. В цілому у динаміці досліджуваних років доходи ФГ «XXX» зросли у 2022 році порівняно з 2020 роком на 8 млн. 177,5 тис. грн або на 53,4 %.

За допомогою способу ланцюгових підстановок та табл. 3.2 визначимо вплив середньорічної вартості майна та ресурсовіддачі на зміну чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ФГ «XXX».

Таблиця 3.2

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ФГ «XXX» за 2020, 2022 рр.

Показник	Умовні позначення	Роки		Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2022	абсолютне	відносне
Середньорічна вартість майна, тис. грн	М	9165,5	23899,25	+14733,75	У 2,6 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн	ЧД	13558,9	23453,8	+9894,9	+73,0
Ресурсовіддача, грн	РВ	0,676	1,019	+0,343	X

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ФГ «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{М} \times \text{РВ}. \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.2 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{М}_1 \times \text{РВ}_0 \quad (3.2)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 23899,25 \times 0,676 = 16\,155,89.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ФГ «XXX», тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 23453,8 - 13558,9 = +9894,9,$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості майна:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{м} = \text{ЧД}_\text{ум} - \text{ЧД}_0 \quad (3.4)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{м} = 16\,155,89 - 13\,558,9 = +2\,596,99.$$

2. Ресурсовіддачі:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{рв} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_\text{ум} \quad (3.5)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{рв} = 23\,453,8 - 16\,155,89 = +7\,297,91.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_\text{м} + \Delta \text{ЧД}_\text{рв} \quad (3.6)$$

$$\Delta \text{ЧД} = +2\,596,99 + 7\,297,91 = +9\,894,9.$$

Факторний аналіз чистого доходу ФГ «ХХХ» показав, що: за рахунок збільшення середньорічної вартості майна підприємства у 2022 році порівняно з 2020 роком на 14 млн 733,75 тис. грн, або у 2,6 рази, чистий дохід від реалізації сільгосппродукції збільшився на 2 млн 596,99 тис. грн; за рахунок зростання ресурсовіддачі на 0,34 грн, або на 50,7 %, чистий дохід зріс на 7 млн 297,91 тис. грн; перевірка підтвердила правильність розрахунку.

За допомогою способу ланцюгових підстановок та табл. 3.3 визначимо вплив середньорічної вартості оборотних активів та коефіцієнта їх обертання на зміну чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ФГ «ХХХ».

Таблиця 3.3

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ФГ «ХХХ» за 2020, 2022 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, тис. грн	13558,9	20192,4	23453,8	+9894,9	+73,0
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	4413,4	9305,4	14127,95	+9714,55	У 3,2 р.
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	3,072	2,170	1,660	-1,412	X
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	117	166	217	+100	+85,1

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ФГ «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{ОА} \times \text{Коб.} \quad (3.7)$$

За даними табл. 3.3 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{ОА}_1 \times \text{Коб}_0. \quad (3.8)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 14127,95 \times 3,072 = 43\,401,06.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.9)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 23453,8 - 13558,9 = +9894,9,$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДоа} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \quad (3.10)$$

$$\Delta \text{ЧДоа} = 43\,401,06 - 13558,9 = +29\,842,16.$$

2. Коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДко} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \quad (3.11)$$

$$\Delta \text{ЧДко} = 23453,8 - 43\,401,06 = -19\,947,26.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧДм} + \Delta \text{ЧДрв}. \quad (3.12)$$

$$\Delta \text{ЧД} = +29\,842,16 - 19\,947,26 = +9894,9.$$

Факторний аналіз чистого доходу ФГ «XXX» показав, що:

- за рахунок зростання середньорічної вартості оборотних активів підприємства у 2022 році порівняно з 2020 роком на 9 млн 714,55 тис. грн, або у 3,2 рази, сума чистого доходу (виручки) від реалізації збільшилася на 29 млн 842,16 тис. грн;

- за рахунок зниження коефіцієнта обертання оборотних активів на 1,412 пункти, сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції зменшилася на 9 млн 894,9 тис. грн;

- перевірка підтвердила правильність розрахунку.

Динаміка, склад та структура витрат діяльності ФГ «XXX» проаналізовано у табл. 3.4

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
ФГ «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Види витрат і відрахувань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	9729,7	91,0	10706,7	87,8	19763	92,5	+10033,3	У 2 р.
Інші операційні витрати	906,1	8,5	1418,3	11,6	1571	7,4	+664,9	+73,4
Інші доходи	57	0,5	72,8	0,6	33,1	0,2	-23,9	-41,9
Усього витрат	10692,8	100	12197,8	100	21367,1	100	+10674,3	+99,8

Аналіз витрат ФГ «XXX» показав, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. їх сума зросла на 10 млн. 674,3 тис. грн або на 99,8 %. Зросла сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) на 10 млн. 33,3 тис. грн або у 2 рази. Збільшилась сума інших операційних витрат на 664,9 тис. грн, або на 73,4 %. Зменшилась сума витрат від інвестиційної діяльності на 23,9 тис. грн або на 41,9 %.

Динаміка доходів та витрат діяльності ФГ «XXX» за 2020 – 2022 рр. представлено на рис. 3.1. Як свідчать дані рисунку доходи перевищують витрати протягом досліджуваних років. В результаті підприємство отримувало чистий прибуток: у 2020 році – 4 млн 616 тис. грн, у 2021 році – 8 млн 12 тис. грн, у 2022 році – 2 млн 119 тис. грн.

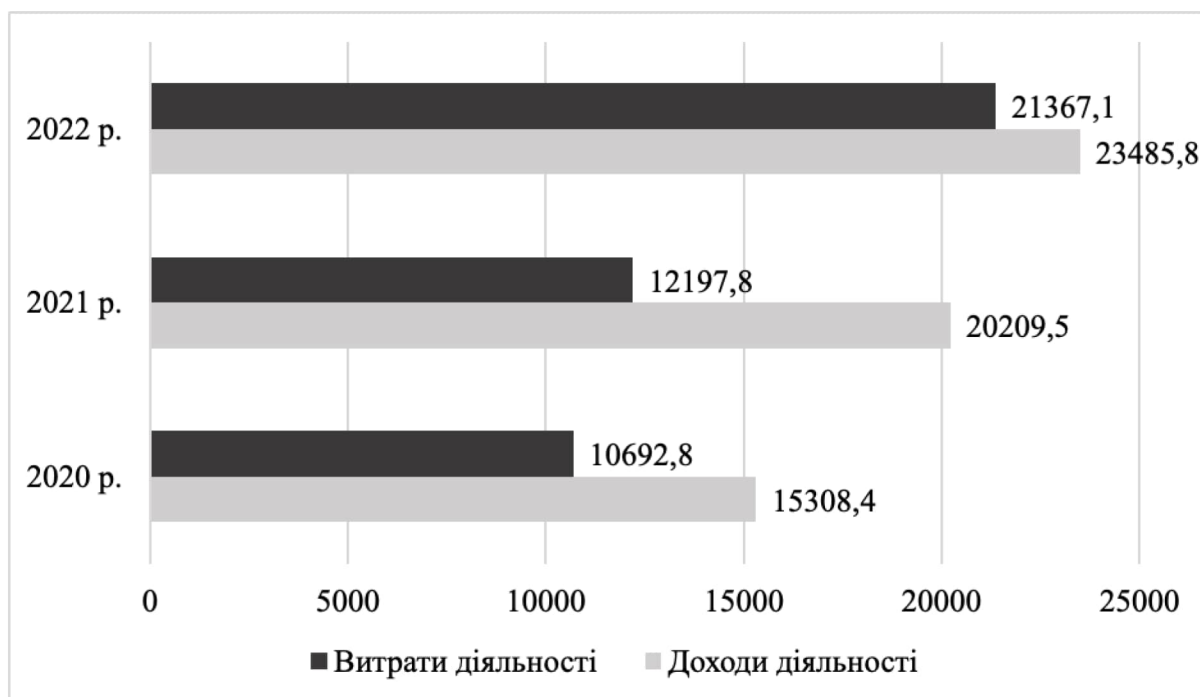

Рис. 3.1. Динаміка доходів та витрат діяльності ФГ «ХХХ»
за 2020 - 2022 рр.

Важливим напрямом загального оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання є аналіз його майнового стану за інформацією його бухгалтерського балансу. Аналіз майна ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки загального капіталу (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Динаміка та структура майна ФГ «ХХХ»
за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Майно – всього	12250,7	100	19936,4	100	27862,1	100	+15611,4	У 2,3 р.
1. Необоротні активи	6251,7	51,0	7324,6	36,7	12218	43,9	+5966,3	+95,4
1.1. Основні засоби	6251,7	51,0	7324,6	36,7	12218	43,9	+5966,3	+95,4

Продовж. табл. 3.5

А	1	2	3	4	5	6	7	8
2. Оборотні активи	5999	49,0	12611,8	63,3	15644,1	56,1	+9645,1	У 2,6 р.
2.1. Запаси	1219,3	10,0	3464,3	17,4	7250,5	26,0	+6031,2	У 5,9 р.
2.1.1. Готова продукція та товари	1219,3	10,0	3464,3	17,4	7250,5	26,0	+6031,2	У 5,9 р.
2.1.2. Поточні біологічні активи	-	-	-	-	2551,5	9,2	+2551,5	Х
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	2556	20,9	5108,4	25,6	4066,8	14,6	+1510,8	+59,1
2.3. Грошові кошти	872,4	7,1	1375,3	6,9	1514,2	5,4	+641,8	+73,6
2.4. Витрати майбутніх періодів	1351,3	11,0	2663,8	13,4	261,1	0,9	-1090,2	-80,7

Аналіз майнового стану показав, що у 2022 році вартість майна ФГ «ХХХ» порівняно з 2020 роком зросла на 15 млн. 611,4 тис. грн або у 2,3 рази. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, збільшилась на 5 млн. 966,3 тис. грн або на 95,4 %.

Вартість оборотних активів ФГ «ХХХ» збільшилась у 2022 році порівняно з 2020 роком на 9 млн. 645,1 тис. грн, або у 2,6 рази. Зростання відмічено у вартості запасів на 6 млн. 31,2 тис. грн, або у 5,9 рази, які представлені готовою продукцією та товарами. Підвищення відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 1 млн. 510,8 тис. грн, або на 59,1 %. Також зростання відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 641,8 тис. грн, або на 73,6 %. Зменшилась вартість витрат майбутніх періодів на 1 млн. 90,2 тис. грн або на 80,7 %.

У структурі майна ФГ «ХХХ» за 2021 - 2022 рр. переважає питома вага оборотних активів – 63,3 %, 56,1 %. У 2020 році – питома вага необоротних активів – 51 %.

За допомогою аналітичних таблиць проаналізуємо динаміку, структуру дебіторської заборгованості ФГ «ХХХ» (табл. 3.6, рис. 3.2).

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію рослинництва та послуги в с/г	2553,2	99,9	5105,8	99,9	4065,3	100	+1512,1	+59,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	2,8	0,1	2,6	0,1	1,5	0,0	-1,3	-46,4
Всього	2556	100	5108,4	100	4066,8	100	+1510,8	+59,1

Аналіз табл. 3.6 показав, що сума дебіторської заборгованості ФГ «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась на 1 млн. 510,8 тис. грн або на 59,1 %, за рахунок суми за розрахунками з бюджетом, що зменшились на 1,3 тис. грн, або на 46,4 % та по заборгованості за продукцію ФГ «ХХХ», яка зросла на 1 млн. 512,1 тис. грн, або на 59,2 %.

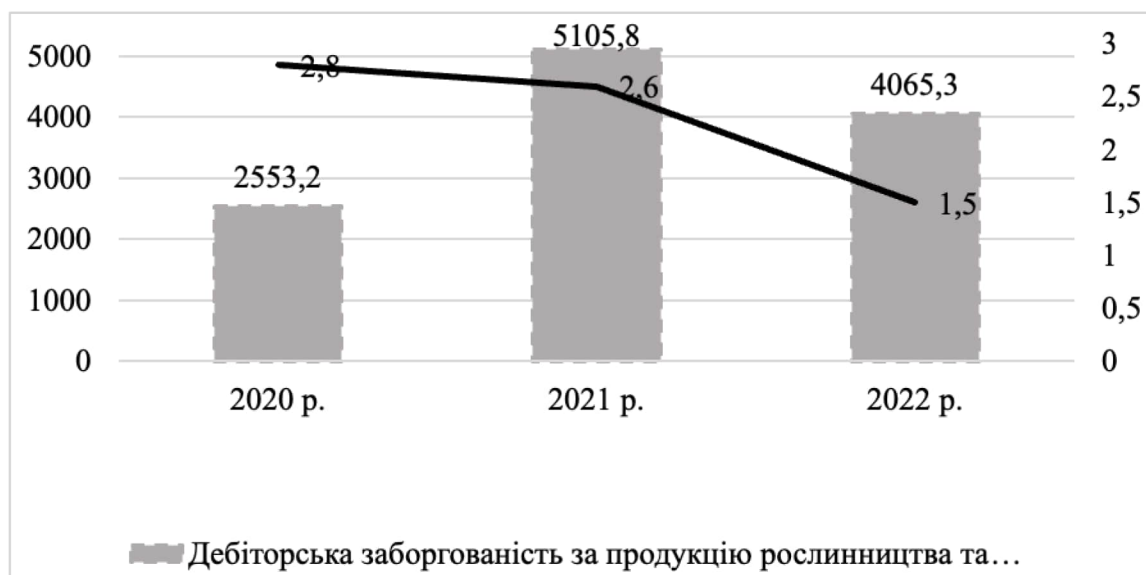

Рис. 3.2. Динаміка та склад поточної дебіторської заборгованості
ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр., тис. грн

У структурі дебіторської заборгованості за 2020 - 2022 рр. – переважає частка заборгованості за продукцію – 99,9 %, 99,9 % та 100 %. Для порівняльного аналізу розглянемо графічне зображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ФГ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр. (рис. 3.3).

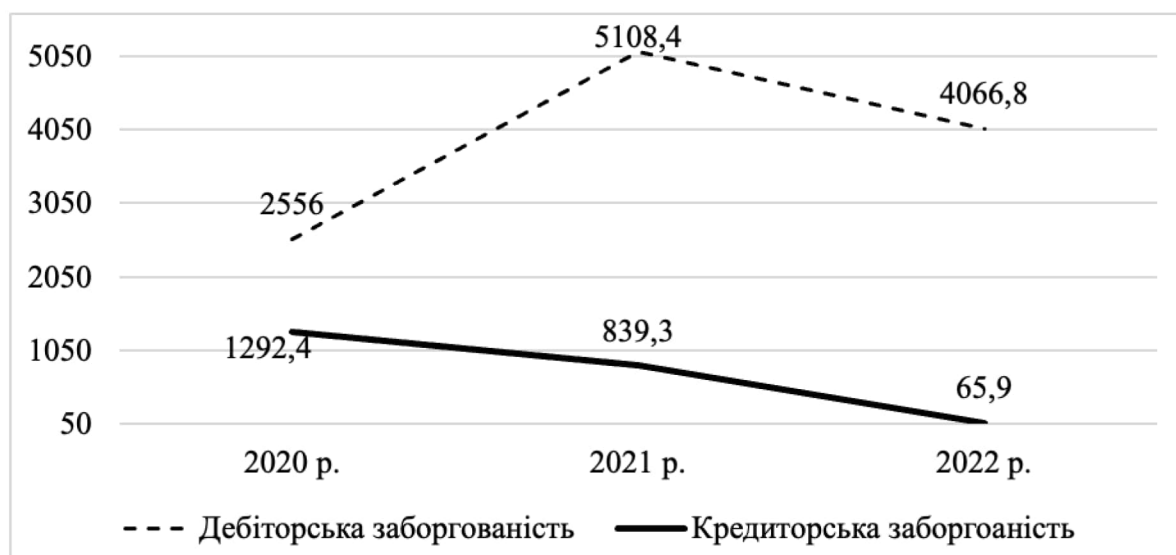

Рис. 3.3. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості
ФГ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

Отже, протягом 2020 та 2022 рр. переважає дебіторська заборгованість над кредиторською відповідно на 2 млн. 562,3 тис. грн, на 5 млн. 36,3 тис. грн та 4 млн. 0,9 тис. грн. Використаємо дані табл. 3.7 для оцінки платоспроможності ФГ «ХХХ» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності.

Таблиця 3.7

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
ФГ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр.**

Показники		Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
			2020	2021	2022	
Коефіцієнт ліквідності	абсолютної	>0,2	0,671	1,637	0,203	-0,468
Проміжний покриття	коефіцієнт	>0,7	2,636	7,720	0,747	-1,889
Загальний покриття	коефіцієнт	≥1,5	4,613	15,016	2,094	-2,519

Станом на 2022 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є вище нормативного на 0,003 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства не мало змогу погасити поточні зобов'язання (на 1 грн поточних зобов'язань припадало 0,2 грн грошових коштів).

Проміжний коефіцієнт покриття є вище нормативного у 2022 році на 0,047 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2022 року 0,75 грн (при нормативі $\geq 0,7$).

Загальний коефіцієнт покриття є вище нормативного протягом 2022 року. На 1 грн поточних зобов'язань у 2022 р. припадає 2,09 грн оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

Отже, за станом на 2022 рік фінансовий стан ФГ «XXX» можна оцінити як задовільний, що можна пояснити високими показниками прибутковості, ліквідності та платоспроможності.

3.2. Оцінювання фінансової стійкості підприємства за системою відносних показників та аналіз типу фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансового стану ФГ «XXX». В Україні використовуються різні методи оцінки фінансового стану підприємств. Існує декілька підходів до визначення та оцінки фінансової стійкості, оскільки для оцінки фінансового стану використовуються різні системи показників. Фінансова стійкість підприємств оцінюється за допомогою абсолютних і відносних показників. Абсолютним показником фінансової стійкості є наявність власних оборотних активів. Він визначається як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями і відображає величину оборотних активів, сформованих за рахунок власного капіталу. Крім абсолютних показників для оцінки фінансової стійкості підприємства можуть використовуватися відносні показники, які дають більш детальну оцінку. Існує три методичні підходи до визначення

фінансової стійкості за допомогою відносних показників: 1) коефіцієнтний; 2) агрегатний; 3) інтегральний.

Існує два основних підходи до визначення фінансової стійкості, залежно від різної інформаційної бази для аналізу. Згідно з першим підходом, при оцінці фінансового стану та фінансової стійкості підприємства основна увага приділяється виключно джерелам фінансування, тобто балансовим даним про власний капітал. У цьому випадку фінансова стійкість підприємства оцінюється виключно на основі даних пасиву балансу. Тому доцільно, перш за все, проаналізувати динаміку та структуру джерел формування капіталу ФГ «ХХХ» - табл. 3.8 і табл. 3.9.

Таблиця 3.8

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
ФГ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	12250,7	100	19936,4	100	27862,1	100	+15611,4	У 2,3 р.
1. Власний капітал	10604	86,6	18615,7	93,4	20390,4	73,2	+9786,4	+92,3
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	1	0,0	1	0,0	1	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	10603	86,6	18614,7	93,4	20389,4	73,2	+9786,4	+92,3
2. Зобов'язання і забезпечення	1300,5	10,6	839,9	4,2	7471,7	26,8	+6171,2	У 5,7 р.
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	1300,5	10,6	839,9	4,2	7471,7	26,8	+6171,2	У 5,7 р.
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	1292,4	10,5	839,3	4,2	65,9	0,2	-1226,5	-94,9
3. Зобов'язання пов'язані з необоротними активами, утримуваних для продажу та групами вибуття	346,2	2,8	480,8	2,4	-	-	-346,2	-100

Аналіз даних табл. 3.8 показав, що загальна сума капіталу досліджуваного підприємства у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 15 млн. 611,4 тис. грн або у 2,3 рази.

Сума власного капіталу підприємства зросла на 9 млн. 786,4 тис. грн або на 92,3 %, за рахунок зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку.

Сума зобов'язань та забезпечень ФГ «XXX» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась на 6 млн. 171,2 тис. грн, або у 5,7 рази за рахунок суми поточних зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю.

У структурі пасивів ФГ «XXX» протягом 2020 – 2022 рр. переважає питома вага власного капіталу підприємства – 86,6 %, 93,4 % та 73,2 %.

Таблиця 3.9

Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень ФГ «XXX» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)

Види зобов'язань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	1292,4	100	839,3	100	65,9	100	-1226,5	-94,9
довгостроковими зобов'язаннями	1278,7	98,9	767,2	91,4	-	-	-1278,7	-100
розрахунками з бюджетом ³	13,7	1,1	72,1	8,6	65,9	100	+52,2	У 4,8 р.
Всього:	1292,4	100	839,3	100	65,9	100	-1226,5	-94,9

У 2022 р. порівняно з 2020 р. сума поточних зобов'язань зменшилась на 1 млн. 226,5 тис. грн або на 94,9 %. У складі поточних зобов'язань збільшення відмічено за розрахунками з бюджетом на 52 тис. грн або у 4,8 рази. Зниження відмічено по вартості за довгостроковими зобов'язаннями на 1 млн. 278,7 тис. грн або на 100 %

У другому підході для оцінки фінансової стійкості компанії аналізується співвідношення між активом і пасивом балансу, тобто напрямок використання

коштів.

Використаємо коефіцієнтний підхід для оцінки фінансової стійкості ФГ «XXX» за наступними показниками:

1. Показники структури джерел формування капіталу - характеризують співвідношення між розділами пасиву балансу – табл. 3.10.

2. Показники стану оборотних активів - характеризують співвідношення між розділами та статтями активу й пасиву балансу – табл. 3.11.

3. Показники стану основного капіталу - характеризують співвідношення між розділами та статтями активу балансу – табл. 3.12.

Таблиця 3.10

**Показники структури джерел формування капіталу ФГ «XXX»
за 2020 - 2022 рр.**

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,866	0,934	0,732	-0,134
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,106	0,042	0,268	+0,134
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,123	0,045	0,366	+0,244
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	8,154	22,164	2,729	-5,425

Результати виконаних розрахунків (табл. 3.10) свідчать про високий рівень фінансової стійкості ФГ «XXX» за показниками структури джерел формування капіталу.

Так, значення коефіцієнта фінансової автономії (рис. 3.4) вказує на те, що на кінець 2022 року частка власного капіталу у валюті балансу становить 73,2 %. Це на 13,4 в. п. менше порівняно з 2020 роком.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ФГ «XXX» відповідно зріс з 0,106 до 0,268 і свідчить про низький рівень фінансової залежності підприємства від кредиторів.

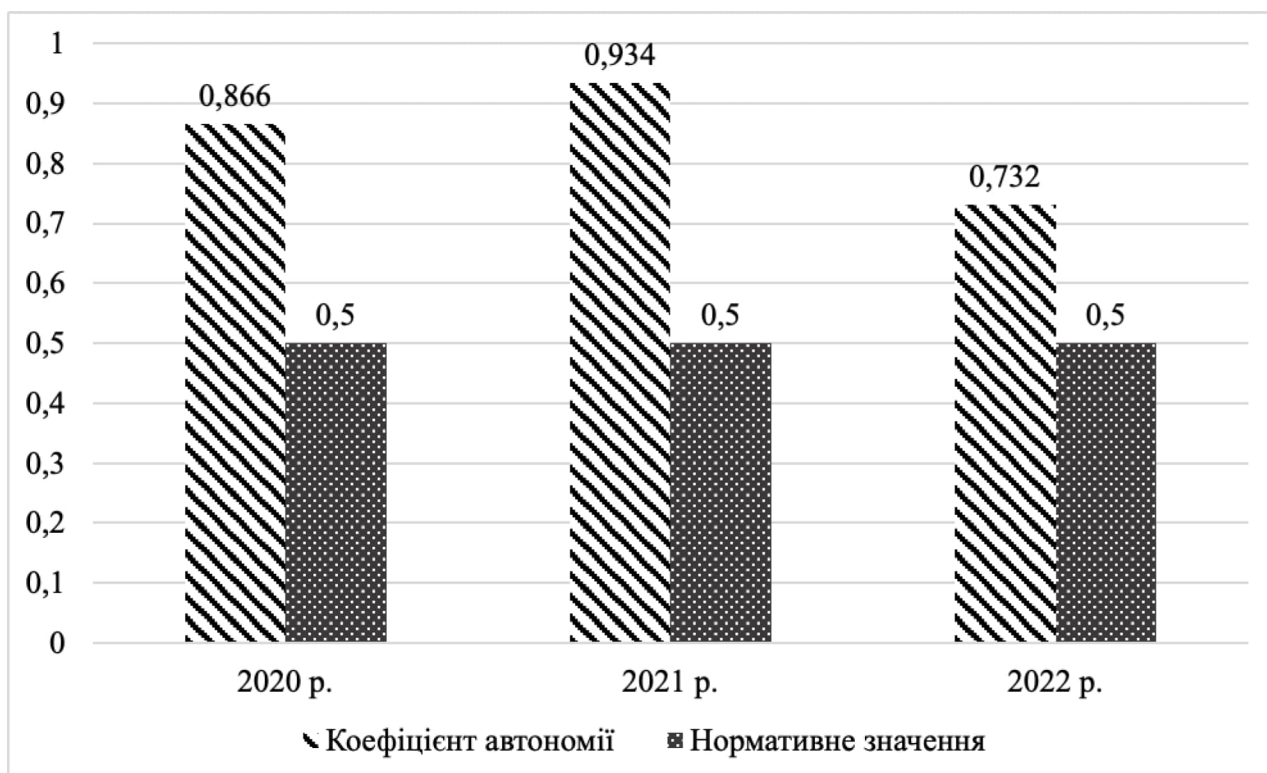

Рис. 3.7. Динаміка коефіцієнту автономії та його нормативне значення
ПСП «XXX» за 2020 – 2022 р.

За коефіцієнтом фінансового ризику в 2022 році на 1 грн власного капіталу ФГ «XXX» припадало 0,36 коп. позикового капіталу, а в базовому – 0,12 коп. У цілому динаміка показників 1.1 - 1.4 табл. 3.10 свідчить про задовільний рівень фінансової стійкості ФГ «Дорош А .В.».

Таблиця 3.11

Показники стану оборотних активів ФГ «XXX» за 2020 - 2022 рр.

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,5	0,410	0,607	0,401	-0,010
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	> 0,1	0,726	0,895	0,522	-0,203
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	> 0,5	3,570	3,259	0,834	-2,736
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільшення	0,200	0,122	0,185	-0,015

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ФГ «ХХХ» знизився у 2020 році з 0,410 до 0,401 у 2022 р., та відповідає нормативному значенню ($> 0,1$). На кінець звітнього року 52,2 % власного капіталу ФГ «ХХХ» було вкладено в оборотні активи.

Про високий рівень забезпеченості ФГ «ХХХ» власними оборотними коштами у 2022 році свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами. На кінець 2022 року фактичний рівень першого з них перевищує нормативне значення у 5,2 рази, а другого – відповідно на 66,8 %.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів ФГ «ХХХ» показує, що на кінець 2022 року серед власних оборотних активів грошові кошти становили 18,5 %. У базовому році цей рівень складав 20 %, тобто в цілому показники стан оборотних активів є стабільними.

Коефіцієнт майна виробничого призначення ФГ «ХХХ» майже не змінився (збільшився з 0,510 до 0,530), тому з погляду забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності (основними засобами, запасами) ФГ «ХХХ» зберігає фінансову стійкість.

Таблиця 3.12

Показники стану основного капіталу ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Збільшення	0,510	0,367	0,530	+0,020
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільшення	0,510	0,367	0,439	-0,072
Коефіцієнт накопичення амортизації	Зменшення	0,248	0,391	0,426	+0,178
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	Збільшення	0,960	1,722	1,280	+0,321

Коефіцієнт майна виробничого призначення ФГ «ХХХ» майже не змінився (збільшився з 0,510 до 0,530), тому з погляду забезпеченості активами

основної виробничо-господарської діяльності (основними засобами, запасами) ФГ «XXX» зберігає фінансову стійкість.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів ФГ «XXX» зменшився з 0,510 до 0,439, що показує негативну динаміку зростання частки основних засобів досліджуваного підприємства у валюті балансу. Коефіцієнт нагромадження амортизації зріс з 0,248 до 0,426, отже, рівень зношеності основних засобів ФГ «XXX» є задовільним, та все ж спостерігається негативна тенденція до зниження придатності необоротних активів досліджуваного підприємства.

За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів ФГ «XXX» підвищило рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Якщо в 2020 році на 1 грн необоротних активів припадало 0,96 грн оборотних, то в звітному – 1,28 грн.

Отже, за переважною більшістю відносних показників ФГ «XXX» є фінансово стійким із задовільною динамікою.

У складі абсолютних показників фінансовій стійкості зазвичай виділяють групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Залежно від рівня забезпеченості запасів джерелами їх формування визначають тип фінансової стійкості:

- абсолютний - власні джерела формування оборотних активів покривають запаси і витрати;

- нормальний - припускає фінансування запасів та витрат за рахунок не лише власного капіталу, але й довгострокових зобов'язань, тобто довгострокового капіталу підприємства.

- нестійкий фінансовий стан - запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів і позик;

- кризовий фінансовий стан, коли запаси і витрати не покриваються всіма

видами можливих джерел їх забезпечення (власних, позикових та ін.), підприємство перебуває на межі банкрутства.

Проведемо розрахунки по визначенню типу фінансової стійкості підприємства (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

**Визначення і аналіз типу фінансової стійкості ФГ «XXX»
за 2020 - 2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. (+;-) до 2020 р.
Власні оборотні кошти	4352	11291	8172	+3820
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	1279	767	7383	+6104
Запаси	1219	3464	9802	+8583
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	4352	11291	8172	+3820
Загальна величина джерел формування запасів	5631	12058	15555	+9924
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	+3133	+7827	-1630	-4763
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	+3133	+7827	-1630	-4763
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів	+4412	+8594	+5753	+1341
Тип фінансової стійкості	Абсолютний стан	Абсолютний стан	Нестійкий фінансовий стан	x
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	3,57	3,26	0,83	-2,736
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн	2,57	2,26	-0,17	-2,74

За рахунок збільшення вартості власних оборотних коштів ФГ «XXX» на 3 млн. 820 тис. грн, зростання кредитів на 6 млн 104 тис. грн ФГ «XXX» має протягом 2020 – 2021 рр. абсолютний фінансовий стан, у 2022 році маємо

нестійкий фінансовий стан ФГ «XXX», що пов'язано із випереджаючим зростанням вартості запасів порівняно з джерелами їх фінансування.

3.3. Розрахунок і факторний аналіз порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості

Оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування ФГ «XXX» з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Серед цих показників чільне місце належить порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості, розрахунок яких проводиться за інформацією форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» ФГ «XXX».

Показник порогу рентабельності визначається за формулою:

$$ПР = \frac{ПВ}{КМД}, \quad (3.1)$$

де: ПР – поріг рентабельності, тис. грн.;

ПВ – постійні витрати, тис. грн.;

КМД – питома вага (коефіцієнт) маржинального доходу в операційному доході.

Розрахунок КМД здійснюється за формулою:

$$КМД = \frac{МД}{ОД}. \quad (3.2)$$

Отже, поріг рентабельності – це вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат, тобто беззбитковість операційної діяльності підприємства. Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство. Проте в умовах суттєвого зростання операційного доходу в більшості випадків одночасно зростають і операційні витрати, а значить і поріг рентабельності. Тому важливо забезпечити перевищення темпу приросту операційного доходу

над темпом приросту порогу рентабельності, в результаті чого відбудуватиметься зниження питомої ваги порогу рентабельності в операційному доході. Це означатиме, що більша частка операційного доходу працюватиме не на покриття операційних витрат, а на одержання прибутку від операційної діяльності.

Показник запасу фінансової стійкості визначається за формулою:

$$ЗФС = \frac{ОД - ПР}{ОД} \times 100, \quad (3.3)$$

де: ЗФС – запас фінансової стійкості, %;

ОД – операційний дохід, тис. грн.;

ПР – поріг рентабельності, тис. грн.

Розрахунок порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ФГ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. представлено у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

**Розрахунок порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості
ФГ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр.**

Показники	2020 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
			абсолютне	відносне
1. Операційний дохід	13558,9	23460,8	+9901,9	+73,0
2. Операційні витрати, тис. грн	10635,8	21334	+10698,2	У 2 р.
у тому числі				
а) змінні витрати	7445,1	14933,8	+7488,7	У 2 р.
б) постійні витрати	3190,7	6400,2	+3209,5	У 2 р.
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	2923,1	2126,8	-796,3	-27,2
4. Маржинальний дохід, тис. грн	6113,8	8527	+2413,2	+39,5
5. Коефіцієнт маржинального доходу у операційному доході	0,451	0,363	-0,088	-19,5
6. Поріг рентабельності, тис. грн	7074,7	17631,4	+10556,7	У 2,5 р.
7. Питома вага порогу рентабельності в операційному доході, %	52,2	75,2	+23,0	х
8. Зона фінансової стійкості, тис. грн	6484,2	5829,4	-654,8	-10,1
9. Запас фінансової стійкості, %	47,8	24,8	-23,0	х

Отже, у 2022 році порівняно з 2020 роком при збільшенні операційного доходу на 9 млн. 901,9 тис. грн, або на 73 %, операційні витрати підвищились на 10 млн. 698,2 тис. грн, або у 2 рази. Як результат, прибуток від операційної

діяльності зменшився на 796,3 тис. грн або на 27,2 %. Серед операційних витрат змінні витрати збільшились на 7 млн. 488,7 тис. грн, або у 2 рази, постійні витрати – на 3 млн. 209,5 тис. грн, або у 2 рази.

Знизився показник запасу фінансової стійкості, порівняно з 2020 роком на 654,8 тис. грн, але збільшився показник порогу рентабельності на 10 млн. 556,7 тис. грн, або у 2,5 рази.

Розрахунок та оцінку показників порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості доцільно доповнити аналізом факторів їх формування.

Модель факторного аналізу показника порогу рентабельності:

$$\text{ПР} = \frac{\text{ПВ}}{\text{КМД}} = \frac{\text{ПВ}}{\frac{\text{МД}}{\text{ОД}}} = \frac{\text{ПВ} \times \text{ОД}}{\text{МД}} = \frac{\text{ОД} \times \text{ПВ}}{\text{ОД} - \text{ЗВ}} \quad (3.4)$$

На зміну порогу рентабельності впливає три комплексних факторів:
1) операційний дохід; 2) постійні витрати; 3) змінні витрати.

Для проведення факторного аналізу доцільно скористатися способом ланцюгових підстановок, який передбачає розрахунок умовного значення результативного показника:

1. Показник умовний 1:

$$\text{ПР}_{\text{ум1}} = \frac{\text{ОД}_1 \times \text{ПВ}_0}{\text{ОД}_1 - \text{ЗВ}_0} \quad (3.5)$$

де ОД_1 – операційний дохід звітного року, тис. грн;

ПВ_0 - постійні витрати базового року;

ЗВ_0 – змінні витрати базового року.

$$\text{ПР}_{\text{ум1}} = \frac{23460,8 \times 3190,7}{23460,8 - 7445,1} = \frac{74856374,6}{16015,7} = 4673,9$$

2. Показник умовний 2:

$$\text{ПР}_{\text{ум2}} = \frac{\text{ОД}_1 \times \text{ПВ}_1}{\text{ОД}_1 - \text{ЗВ}_0} \quad (3.6)$$

де ОД_1 – операційний дохід звітного року, тис. грн;

ПВ_1 - постійні витрати звітного року;

ЗВ_0 – змінні витрати базового року.

$$ПР_{ум2} = \frac{23460,8 \times 6400,2}{23460,8 - 7445,1} = \frac{150153812}{16015,7} = 9375,4$$

Тоді, загальна зміна (+,-) порогу рентабельності в звітному періоді порівняно з базисним періодом:

$$\Delta ПР = ПР_1 - ПР_0 \quad (3.7)$$

$$\Delta ПР = 17631,4 - 7074,7 = +10556,7$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) операційного доходу:

$$\Delta ПР_{од} = ПР_{ум1} - ПР_0 \quad (3.8)$$

$$\Delta ПР_{од} = 4673,9 - 7074,7 = -2400,8$$

2) постійних витрат:

$$\Delta ПР_{пв} = ПР_{ум2} - ПР_{ум1} \quad (3.9)$$

$$\Delta ПР_{пв} = 9375,4 - 4673,9 = +4701,5$$

3) змінних витрат:

$$\Delta ПР_{зв} = ПР_1 - ПР_{ум2}. \quad (3.10)$$

$$\Delta ПР_{зв} = 17631,4 - 9375,4 = +8256$$

Перевірка розрахунків:

$$\Delta ПР = \Delta ПР_{од} + \Delta ПР_{пв} + \Delta ПР_{зв}$$

$$\Delta ПР = -2400,8 + 4701,5 + 8256 = +10556,7$$

Отже, показник порогу рентабельності ФГ «ХХХ» збільшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 10 млн. 556,7 тис. грн, в тому числі за рахунок:

а) внаслідок підвищення суми операційного доходу на 9 млн. 901,9 тис. грн, або на 73 %, сума порогу рентабельності зменшилась на 2 млн. 400,8 тис. грн;

б) за рахунок збільшення суми постійних витрат на 3 млн. 209,5 тис. грн поріг рентабельності зріс на 4 млн. 701,5 тис. грн;

в) за рахунок збільшення суми змінних витрат на 7 млн. 488,7 тис. грн, сума порогу рентабельності зросла на 8 млн. 256 тис. грн.

Подібна методична схема використовується й у факторному аналізі запасу фінансової стійкості. Модель факторного аналізу показника порогу

рентабельності:

$$ЗФС = \frac{ОД - ПР}{ОД} \times 100 = \frac{ОД - \frac{ОД \times ПВ}{ОД - ЗВ}}{ОД} \times 100 = 1 - \frac{ПВ}{ОД - ЗВ} \times 100 = \frac{ОД - ПВ - ЗВ}{ОД - ЗВ} \times 100 \quad (3.11)$$

На зміну запасу фінансової стійкості впливає три комплексних факторів:

- 1) операційний дохід;
- 2) постійні витрати;
- 3) змінні витрати.

Для проведення факторного аналізу доцільно скористатися способом ланцюгових підстановок, який передбачає розрахунок умовного значення результативного показника:

1. Показник умовний 1:

$$ЗФС_{ум1} = \frac{ОД_1 - ПВ_0 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0} \times 100 \quad (3.12)$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн.;

$ПВ_0$ - постійні витрати базового року;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року.

$$ЗФС_{ум1} = \frac{23460,8 - 3190,7 - 7445,1}{23460,8 - 7445,1} \times 100 = \frac{12825}{16015,7} \times 100 = 80$$

2. Показник умовний 2:

$$ЗФС_{ум2} = \frac{ОД_1 - ПВ_1 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0} \times 100 \quad (3.13)$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн.;

$ПВ_1$ - постійні витрати звітного року;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року.

$$ЗФС_{ум2} = \frac{123460,8 - 6400,2 - 7445,1}{23460,8 - 7445,1} \times 100 = \frac{9615,5}{16015,7} \times 100 = 60$$

Тоді, загальна зміна (+,-) запасу фінансової стійкості в звітному періоді порівняно з базисним періодом:

$$\Delta ЗФС = ЗФС_1 - ЗФС_0 \quad (3.14)$$

$$\Delta ЗФС = 24,8 - 47,8 = -23$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) операційного доходу:

$$\begin{aligned}\Delta\text{ЗФСод} &= \text{ЗФС}_{\text{ум1}} - \text{ЗФС}_0 \\ \Delta\text{ЗФСод} &= 80 - 47,8 = +32,2\end{aligned}\quad (3.15)$$

2) постійних витрат:

$$\begin{aligned}\Delta\text{ЗФСпв} &= \text{ЗФС}_{\text{ум2}} - \text{ЗФС}_{\text{ум1}} \\ \Delta\text{ЗФСпв} &= 60 - 80 = -20\end{aligned}\quad (3.16)$$

3) змінних витрат:

$$\begin{aligned}\Delta\text{ЗФСзв} &= \text{ЗФС}_1 - \text{ЗФС}_{\text{ум2}} \\ \Delta\text{ПРзв} &= 24,8 - 60 = -35,2\end{aligned}\quad (3.17)$$

Перевірка розрахунків:

$$\begin{aligned}\Delta\text{ЗФС} &= \Delta\text{ЗФСод} + \Delta\text{ЗФСпв} + \Delta\text{ЗФСзв} \\ \Delta\text{ПР} &= 32,2 - 20 - 35,2 = -23\end{aligned}\quad (3.18)$$

Отже, показник запасу фінансової стійкості ФГ «ХХХ» зменшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 23 пункти, в тому числі за рахунок:

а) внаслідок збільшення суми операційного доходу на 9 млн. 901,9 тис. грн, або на 73 %, запас фінансової стійкості збільшився на 32,2 пункти;

б) збільшення суми постійних витрат на 3 млн. 209,5 тис. грн, запас фінансової стійкості зменшився на 20 пунктів;

в) за рахунок підвищення суми змінних витрат на 7 млн. 488,7 тис. грн, сума запас фінансової стійкості знизився на 35,2 пункти.

Для покращення результатів діяльності фермерських господарств, в тому числі і досліджуваного підприємства – ФГ «ХХХ» необхідно:

- оптимізувати структуру капіталу;
- збільшити обсяги довгострокових позик, які мають бути спрямовані на поліпшення технічної бази;
- перерозподілити кошти між основним і оборотним капіталом у бік зростання саме оборотного;
- оптимізувати ліквідність, що реалізується за допомогою механізму

фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання; підвищити ефективність управління грошовими потоками.

Це дозволить не тільки підвищити фінансову стійкість ФГ «XXX», а й позитивно вплине на результати його діяльності в майбутньому.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень можна зробити наступні висновки:

Особливістю власного капіталу є його багатофункціональність та реальний вплив на фінансову стійкість підприємства. Ефективність господарської діяльності підприємства залежить від якісного управління власним капіталом, що проводиться в сучасних умовах за рахунок здійснення всебічного аналізу його динаміки та структури.

ФГ «XXX» діє у відповідності до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України, а також Статуту, який є його єдиним установчим документом.

Відомості про розмір і порядок утворення зареєстрованого (пайового) капіталу ФГ «XXX» зазначені в засновницьких документах.

Первинні документи, які застосовуються для відображення операцій, пов'язаних зі змінами у зареєстрованому капіталі акціонерного товариства можна поділити на дві групи – первинні документи для обліку операцій, пов'язаних з операціями, які призводять до одночасних змін капіталу та активів підприємства та первинні документи для обліку операцій, які призводять до змін у капіталі підприємства та за розрахунками з учасниками (акціонерами).

Для відображення інформації про зареєстрований капітал підприємства передбачено рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», субрахунок 401 «Статутний капітал». За кредитом рахунку 401 «Статутний капітал» відображають збільшення зареєстрований розмір статутного капіталу та його збільшення, за дебетом – зменшення (вилучення) статутного капіталу у вигляді покриття збитків за рахунок статутного капіталу за рішенням власників, виділення частки акціонерам при їх виході, розподіл майна при ліквідації товариства. Інформація про стан власного зареєстрованого капіталу на початок

і кінець звітнього періоду відображається, перш за все, у I розділі пасиву Балансу. Так по статті 1400 відображається розмір зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства на початок і кінець звітнього періоду за даними сальдо по рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». Сума, наведена по цій статті повинна відповідати сумі статутного капіталу товариства, зазначеній у його Статуті.

Фінансовий стан відображає конкурентоспроможність ФГ «XXX» та потенціал для ділового співробітництва. Він є оцінкою гарантії отримання економічних вигод у фінансових та інших відносинах між ФГ «XXX» та його партнерами. Діяльність ФГ «XXX» є прибутковою, реалізація продукції рентабельною, показники ліквідності та платоспроможності вище нормативного, а отже господарство має змогу погасити свої борги.

Аналіз фінансової стійкості ФГ «XXX» показує, що господарство в цілому є незалежним і фінансово стійким. Поточні зобов'язання повністю покриваються наявними оборотними активами; господарство має хороші перспективи для подальшого розвитку. Позикові кошти використовуються помірно, що дозволяє господарству нарощувати обсяги виробництва без загрози для фінансової незалежності.

У цілому для покращення стану обліку зареєстрованого (пайового) капіталу пропонуємо:

- організаційно-інформаційну модель аналізу фінансової стійкості ФГ «XXX», що допоможе чітко спланувати проведення аналізу та дозволить оперативно прийняти ефективні управлінські рішення і забезпечити стабільність в перспективі.

- посилити контроль за змінами щодо оподаткування господарських операцій, зокрема щодо оподаткування внесків до пайового капіталу та обліку незареєстрованого капіталу.

- виокремити складові елементи облікової політики щодо обліку зареєстрованого (пайового) капіталу.